

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "สิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องหาที่มีต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ในสังกัดกองบังคับการตำรวจนครบาล 5" ผู้ศึกษาได้รวบรวม แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎี

1.1 ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ

1.2 แนวคิดสิทธิมนุษยชน

1.3 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.4 อำนาจ และหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

2. สิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องหาที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

2.1 สิทธิผู้ต้องหาตามหลักมนุษยธรรมสากล

2.2 สิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2.3 สิทธิผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2.4 ผลกระทบสืบเนื่องจากสิทธิของผู้ต้องหา

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎี

1.1 ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ

"ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ" อันเป็นรากฐานของแนวความคิด "สิทธิมนุษยชนที่แสดงถึง มนุษย์มีเสรีภาพมาตั้งแต่เกิด หากแต่ยินยอมเสียสิทธิบางประการ เพื่อผลประโยชน์ของสังคม และเสรีภาพนั้นมนุษย์มีสิทธิต่าง ๆ ที่ไม่มีผู้ใดเพิกถอนได้ เช่น สิทธิที่จะมีชีวิตปลอดภัย และมีทรัพย์สิน มีสิทธิในการปกครอง และถือศาสนาตามความเสมอภาค ไม่ว่ามนุษย์จะมีความแตกต่างอย่างไรก็ตาม

ทฤษฎีสติตามธรรมชาติได้รับอิทธิพลมาจากกฎของนิวตันซึ่งทำให้บรรดานักปราชญ์แสวงหาระเบียบอันถูกต้องที่มนุษย์พึงปฏิบัติ โดยยึดหลักที่ว่า "ถ้าหากรัฐปกครองด้วยกฎหมายซึ่งสามารถจะเข้าใจได้ด้วยการใช้เหตุผล เหตุผลของมนุษย์ย่อมเป็นจริง" และจอห์น ล็อค นักปราชญ์ชาวอังกฤษ ซึ่งเชื่อว่ากฎธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ และถ้ามนุษย์ใช้เหตุผล ก็จะสามารถเห็นได้ นอกจากนั้น มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล มีความเสมอภาค และมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะมีชีวิตอยู่ มีเสรีภาพ มีทรัพย์สิน และไม่มีสิทธิละเมิดสิทธิของผู้อื่น ดังคำกล่าวที่ว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิที่วันนี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค เป็นสิทธิซึ่งไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพความเป็นมนุษย์ได้ (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2548, น. 17)

อิทธิพลทางความคิดของทฤษฎีสติตามธรรมชาติส่งผลให้เกิดการพัฒนาแนวคิด "สิทธิมนุษยชน" เนื่องจากสิทธิตามธรรมชาติคือสิทธิของแต่ละบุคคล ที่คุ้มครองมนุษย์ทุกคนจากการกระทำโดยพลการของรัฐ และต้องได้รับการรับรองทางการปกครองและการเมือง มิใช่ต่อเศรษฐกิจและสังคม ความเสมอภาคจะเกิดขึ้นได้เมื่อกฎหมายใช้กับคนทุกกลุ่มโดยเสมอภาคกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ หรือปฏิบัติโดยพลการของผู้ใช้กฎหมาย

ภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปแนวความคิดสังคมนิยมได้เกิดขึ้นเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ทุนนิยม โดยสร้างแนวความคิดใหม่ขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นผลพวงของผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ขณะเดียวกันก็เพื่อตอบโต้สิทธิมนุษยชนที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเท่านั้น อิทธิพลของคาร์ล มาร์กซ์ และ เฮเกล ได้สร้างทฤษฎีสังคมนิยมเพื่อวางรากฐานสำหรับแรงงานที่จะมีสิทธิได้รับมาตรการสวัสดิการต่าง ๆ และรัฐบาลจะต้องบริหารประเทศเพื่อวางรากฐานสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน ภายใต้สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของฝ่ายเสรีนิยม ซึ่งปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในช่วงต้น แต่นิยามดังกล่าวก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าคับแคบไม่ครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม

เจริญ คัมภีร์ภาพ (2529) ได้ชี้ให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์สิทธิมนุษยชน ด้วยอิทธิพลแนวความคิดของฝ่ายมาร์กซิสต์ต่อสิทธิมนุษยชน ทำให้ความหมายเดิมของสิทธิมนุษยชนที่มุ่งเพียงการจำกัดอำนาจรัฐ ต้องขยายขอบเขตไปสู่สิทธิที่เรียกร้องต่อรัฐให้

ดำเนินการทางสังคม หรือ "สิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคม" โดยมองว่า ตราบโดที่โครงสร้างสังคมที่ไม่เสมอภาคยังคงดำรงอยู่ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้น ฉะนั้นจะต้องสร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจขึ้นเสียก่อน เพื่อให้เรื่องของเสรีภาพเป็นจริงขึ้นมาได้ จึงทำให้ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี ค.ศ. 1948 แยกออกเป็นสองด้าน ได้แก่ ด้านแรก, สิทธิทางการเมืองและทางแพ่ง จากฝ่ายเสรีนิยม และด้านที่สอง, สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม จากฝ่ายสังคมนิยม

การละเมิดสิทธิมนุษยชนและสถานการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนของสังคมไทยในยุคสงครามเย็นเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิทางแพ่งและสิทธิทางการเมืองเป็นสำคัญ สภาพสิทธิมนุษยชนในช่วงนี้ มีการจำแนกสาเหตุของการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยได้ 3 ประการ คือ

1. การบังคับใช้กฎหมาย การละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ต้องบังคับ หรือปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเป็นผู้ใช้กฎหมายในการละเมิดประชาชน เช่น กรณีตำรวจซ้อมผู้ต้องหาให้รับสารภาพ โรงงานปล่อยน้ำเสียโดยที่เจ้าหน้าที่จากกรมโรงงานไม่ดำเนินการ ผู้ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าสมรู้ร่วมคิดกับเจ้าหน้าที่รักษาป่า ไม่มีการดำเนินการตามกฎหมาย เป็นต้น

2. ไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การค้าประเวณีผู้หญิงและเด็กผิดกฎหมาย แต่ไม่มีกฎหมายเอาผิดผู้ทำการค้า หรือมีแต่ไม่สามารถคุ้มครองเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี ไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

3. มีกฎหมายไม่เป็นธรรมบังคับใช้อยู่ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2497 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่อนุญาตให้ผู้ต้องหาชี้ทนายความในระหว่างการสอบสวน ฯลฯ (เจริญ คัมภีร์ภาพ, 2528 และ ศราวุฒิ ประทุมราช, 2539)

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์สิทธิมนุษยชนและลักษณะการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยในช่วงอดีตนับตั้งแต่เริ่มการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การปกครองภายใต้คณะปฏิวัติ รัฐประหารถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สถานะของประชาชนในการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ด้านด้วยกันคือ สถานะและการดำรงอยู่ของผู้ปกครองประการที่หนึ่ง ประการที่สอง ขึ้นอยู่กับตัวบทกฎหมายที่เป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้น ประการสุดท้าย ขึ้นอยู่กับผลการบังคับใช้ตามกฎหมาย

กล่าวคือ สถานะการดำรงอยู่ของผู้ปกครองที่จะให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีมากน้อยแค่ไหน และสิทธิเสรีภาพที่จะมอบให้แก่ประชาชนที่วันนั้นจะกระทบกระเทือนต่อการดำรงอยู่หรือการครองอำนาจของตนเองมากน้อย

ประการใดบ้าง ที่เห็นได้ชัดเจนเช่น เรามักจะพบอยู่เสมอภายหลังรัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติ รัฐประหาร มักจะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในเรื่องการพิมพ์ การตรวจตราข่าวสาร หนังสือพิมพ์ ที่แท้จริงก็เพื่อเสถียรภาพของพวกตนเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่บ้านเมืองมีการปกครองที่มีประชาธิปไตยมากขึ้นภายหลัง เหตุการณ์ 14 ต.ค. 2516 และ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในเดือนพฤษภาคม 2535 การตื่นตัวของ ประชาชนในวงการต่าง ๆ ส่งผลให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความสนใจและเอาใจใส่มากยิ่งขึ้นจากผู้ปกครองหรือรัฐบาล ทำให้สถานะของสิทธิเสรีภาพของประชาชนไทยเปลี่ยนแปลงไป ได้

ในบริบทของสังคมไทย เสน่ห์ จามริก (2531) เห็นว่า การพิจารณาถึงปัญหาสิทธิ มนุษยชนในยุคนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย สองประเด็นสำคัญ คือ

ประการแรก สภาวะเปลี่ยนแปลงขั้นมูลฐานในทางสังคมและเศรษฐกิจ บังเกิดผลทำให้สังคมไทยผ่านพ้นจากสภาวะของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยกลมกลืนสมานฉันท์ มาสู่สภาวะของสังคมที่เกิดความลึกลับแตกแยกและปัญหาขัดแย้ง

ประการที่สอง หลักการทางสังคม กล่าวคือ หลักการความสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกัน ในสังคมไทย ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาวะเปลี่ยนแปลงได้ และเป็นปัญหาวิกฤตของการเปลี่ยนแปลงซึ่งกำลังเผชิญ หลักการทางสังคมที่เคยกำกับชีวิตความเป็นอยู่ของเรา มาแต่อดีต ระบบโครงสร้างอำนาจที่มีการแบ่งแยกกันแนชัดระหว่างชนชั้นผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ การปกครอง เป็นระบบการปกครองแบบเจ้าคนนายคน ระบบการทำปกครองทำนองนี้สนองความต้องการของสังคมไทยตามสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมสมัยก่อน แต่มาถึงสมัยปัจจุบัน เศรษฐกิจ และสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป มีการสร้างอุตสาหกรรม การขยายตัวทางการค้า การขนส่ง การคมนาคม ฯลฯ ก่อให้เกิดชนชั้นอาชีพสาขาและกลุ่มชนต่าง ๆ มากหลาย ปัจจัยเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นบ่อเกิดของปัญหาความขัดแย้งแตกต่าง ซึ่งนับวันจะทวีขึ้นในสังคมปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกันอำนาจและหลักความสัมพันธ์ในสังคมไทยยังคงยึดติดอยู่กับระบบราชการเดิม โดยไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนอะไร แม้แต่ภายหลังการปฏิวัติ 2475 ระบอบเผด็จการทหารซึ่งตั้งต้นมาแต่ รัฐประหารปี 2490 ใช้ความพยายามอย่างหนักแน่นที่จะขจัดและลบล้างปัญหาของการเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งเช่นว่านี้ด้วยกำลังอำนาจ แต่แล้วก็ล้มเหลว

สถานการณ์สิทธิที่สำคัญในบริบททางสังคม-การเมืองยุคแห่งการพัฒนาก็คือ การปฏิวัติเดือนตุลา 2516 และ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เป็นขบวนการปฏิวัติที่ไม่ได้มุ่งต่อสู้เพื่อ แสวงและเสวยอำนาจ แต่เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมมุ่งที่ประท้วงโจมตีหลักการปกครองและ

ความสัมพันธ์แบบเจ้าคนนายคน "หลักการอภิสิทธิ์" กระบวนการการปกครองซึ่งไม่อยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหลักการที่ไม่สามารถตอบสนองปัญหาการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันได้ และเป็นการเรียกร้องต้องการหลักการทางสังคมใหม่ เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และเพื่อร่วมกันเผชิญปัญหาวิกฤตการเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งของสังคมสมัยใหม่

หลักการเช่นนี้ คือหลักการของสิทธิเสรีภาพ เป็นความหมายของการปฏิวัติทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนถึงการเรียกร้องต้องการของมวลชนเพื่อให้รับรู้และรับรองฐานะความเสมอภาคทัดเทียมและสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนเป็นเรื่องเกี่ยวโยงโดยตรงต่อปัญหาปากท้อง ทุกข์สุข และศักดิ์ศรีของมหาชนส่วนใหญ่ (เสนห์ จามริก, 2531)

ในยุคนี้ ปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยขยายจากสิทธิทางแพ่งและการเมืองมาสู่สิทธิทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเดิมช่วงต้นเน้นหนักกิจกรรมสิทธิมนุษยชนในมิติสิทธิด้านการเมือง เช่น สิทธิผู้ต้องหา สิทธิผู้ต้องขัง เป็นต้น ด้วยเหตุที่สังคมไทยช่วงนั้นไม่ค่อยมีเสรีภาพทางด้านการเมือง คือมักจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจโดยการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้ง ทำให้มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการใช้อำนาจของรัฐเกินขอบเขต ไร้กติกากฎการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย จึงมีประกาศคณะปฏิรูป และคำสั่งมากมายซึ่งผู้มีอำนาจสามารถนำมาใช้ได้ตลอดเวลา สภาพการด้อยการพัฒนาทางการเมือง และขาดความสำนึกทางการเมืองต่อความรับผิดชอบที่จะเคารพต่อสิทธิพื้นฐานของประชาชน แม้รัฐบาลที่ได้อำนาจมาจากการเลือกตั้ง หรือได้อำนาจมาโดยอาศัยกองทัพทำการปฏิวัติรัฐประหารก็ตามก็มิได้เห็นความสำคัญ และสนใจในด้านสิทธิมนุษยชนเท่าใดนัก

ภาครัฐได้มีการทบทวนปฏิบัติการการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนว่า ควรจะมีการทบทวนเพื่อแสวงหาช่องทางที่เหมาะสมในการทำงานสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย โดยหันมาทำงานด้านสิทธิทางเศรษฐกิจและสิทธิทางสังคมมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ละเลยต่อสิทธิทางการเมืองด้วย (เจริญ คัมภีร์ภาพ, 2531)

จะเห็นได้ว่า หลักการทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ นั้น คือ แนวคิดที่ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคน เมื่อถือกำเนิดมาบนโลก มีสิทธิติดตัวมาแต่กำเนิดซึ่งผู้อื่นจะมาละเมิดมิได้ รัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิที่ติดตัวมาพร้อมกับมนุษย์เท่านั้น

1.2 แนวคิดสิทธิมนุษยชน

แนวคิดสิทธิมนุษยชน

แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น มีมาตั้งแต่โบราณกาล ในทางวิชาการถือกันว่าส่วนใหญ่เป็นแนวความคิดของชาติตะวันตก โดยเป็นแนวความคิดที่ค้นหาหลักประกันคุ้มครองสิทธิของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิด ด้วยอำนาจของรัฐนั่นเอง เพราะในสมัยโบราณ การปกครองยังไม่มีการแบ่งอำนาจตามระบอบประชาธิปไตย ไม่มีการจัดทำรัฐในการบริหารประเทศทั้งหมด ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ปกครองรัฐที่จะกระทำตามที่เห็นสมควร จึงก่อให้เกิดการย่ำยีละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ตามอำเภอใจ ก่อให้เกิดความทุกข์ยากแก่ประชาชน อริสโตเติล กล่าวถึงความเป็นธรรมชาติว่าเป็นความเป็นธรรมที่สมบูรณกับสิ่งซึ่งเป็นธรรมตามกฎหมายอันเป็นความเป็นธรรมไม่สมบูรณ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ก็ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่นเดียวกัน ดังมาตรา 4 ที่บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง” ซึ่งให้ความคุ้มครองกับประชาชนชาวไทยทุกคน และเมื่อประชาชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ในมาตรา 21 วรรคหนึ่ง ระบุไว้ว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิ ได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความ รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม”

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ปรีดี เกษมทรัพย์ (2525, น. 83) กล่าวว่าสิทธิมนุษยชน คือ มนุษย์ทุกคนมีเกียรติศักดิ์ และสิทธิและถือว่าบุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ

จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร (2537, น. 162) กล่าวว่า สิทธิมนุษยชน คือการเคลื่อนไหวไปสู่อาณาจักรแห่งเสรีภาพจากมายาทั้งปวง โดยสิทธิมนุษยชนต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนา มติของมนุษยนิยม โดยคำนึงถึงจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมคือ สิทธิที่จะมีชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ

จตุรงค์ บุญรัตนสุนทร (2537, น. 153-160) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนว่า สิทธิมนุษยชนควรประกอบไปด้วย สิทธิทางการเมืองและสิทธิทางเศรษฐกิจสังคม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สิทธิมนุษยชนและวิกฤตการณ์ของการพัฒนาสิทธิมนุษยชนและวิกฤตการณ์ทางนิเวศน์

แสวง บุญเฉลิมวิภาส (2538, น. 119) กล่าวว่าสิทธิ หมายถึง ความชอบธรรมที่บุคคลอาจใช้ยืนยันกับผู้อื่นเพื่อคุ้มครอง หรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนพึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น

ชูชัย ศุภวงศ์ (2538, น. 21-22) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิทางด้านสุขภาพว่าเป็นสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ ในขณะที่การแพทย์และการสาธารณสุขเจริญก้าวหน้าไปสู่การเป็นธุรกิจการค้าเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมของตนเอง และชะตากรรมของบ้านเมืองมากขึ้น อำนาจเกี่ยวกับการรักษาชีวิต เปลี่ยนจากผู้รักษา มาเป็นของผู้รับการรักษามากขึ้น โดยมีกฎหมายมารองรับ ให้ถือความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์กับผู้ป่วยเป็นเชิงสัญญา (Contractual Relationship) ซึ่งกฎหมายในเรื่องนี้ได้แก่ เรื่องความยินยอมที่ได้รับการบอกกล่าว (Informed consent Form) การยอมรับสิทธิที่จะรู้ของผู้ป่วย (Right to Know) นอกจากนี้ยังมีสิทธิเลือกรับบริการ หรือปฏิเสธ ซึ่งกล่าวได้ว่าสิทธิผู้ป่วยนั้นนี้ที่มาจากจริยธรรมของแพทย์นั่นเอง

การส่งเสริมการดำเนินงานสิทธิมนุษยชน

การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน หมายรวมถึง การบริหารการจัดการศึกษาทุกระดับ กล่าวคือ การศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นกระบวนการเรียนรู้ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของตนเองและของผู้อื่นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญในกฎหมายอื่น ในอนุสัญญาต่าง ๆ พันธกรณีและเอกสารสากลที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สร้างระบบค่านิยม และเจตคติที่เอื้อต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตามครรลองของประชาธิปไตยที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพความยุติธรรม และสันติภาพ ทั้งนี้ปัญหาของการส่งเสริมการดำเนินงานสิทธิมนุษยชนคือ ขาดการเผยแพร่และการให้ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางต่อเนื่องและเป็นระบบขาดวิทยาการด้านสิทธิมนุษยชนและปัจจัยเสริม เพื่อให้การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนมีคุณภาพที่พึงประสงค์

สาเหตุของปัญหาของการส่งเสริมการดำเนินงานสิทธิมนุษยชน คือ สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย ซึ่งยังขาดองค์ความรู้พื้นฐานด้านนี้ที่จัดอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีข้อขัดข้องผ่านการสร้างหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน ขาดความสนใจอย่างจริงจังจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนรวมทั้งสื่อมวลชนที่จะบูรณาการเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าไปในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและที่สำคัญคือรัฐไม่มีนโยบายชัดเจน เกี่ยวกับการศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน

สำหรับประเทศไทย ประชาชนในประเทศมีการตื่นตัวกันมากขึ้น เนื่องจากในต่างประเทศมีการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ที่ตนเองพึงได้รับสิทธิอันชอบธรรมที่จะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดสิทธิความเป็นธรรมแก่ตนเองและผู้อื่นในประเทศไทย ได้เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ซึ่งมีผลตามกฎหมายเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2540 ได้ดำเนินการอนุวัติรตามกติการะหว่างประเทศว่า

ด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ทั้งกระบวนการด้านนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ และได้จัดทำรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามพันธกรณีของกติกาฯ ไปยังสหประชาชาติ เพื่อพิจารณาต่อไปตามรูปแบบและเงื่อนไขที่กำหนดโดยสหประชาชาติ และเพื่อเป็นการศึกษาถึงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ตามกติกาฉบับนี้ทั้ง 27 ข้อ ตามลำดับ ประชาชนคนไทยทุกคนต้องคำนึงว่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบและรับรู้ถึงประโยชน์อย่างสูงสุด ต่อการศึกษาสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานการส่งเสริมคุ้มครองประชาชนตามแนวคิดสิทธิมนุษยชน มิได้เพียงให้สิทธิแก่บุคคลทุกคนในความเสมอภาคกันตามกฎหมายและการได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกันเท่านั้น แต่ยังห้ามการเลือกปฏิบัติภายใต้กฎหมายและให้หลักประกันตนแก่บุคคลทุกคนที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมและอย่างได้ผลจริงจึงต่อการเลือกปฏิบัติ โดยอาศัยเหตุใดเหตุหนึ่ง อาทิ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นใด หรือที่มาในทางสังคม ทรัพย์สินสมบัติแหล่งกำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ

กลไกการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

นับเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่ได้มีการกำหนดนโยบาย และจัดทำแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนขึ้น เพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาและพิทักษ์คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ตามที่ได้กำหนดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยสิทธิของประชาชน รวม 12 ประการ ได้แก่ (กุลพล พลวัน, 2543, น. 93-338)

1. สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง

1.1 ประชาชนทั้งปวงในการกำหนดเจตจำนงของตนเองโดยอาศัยสิทธินั้น ประชาชนกำหนดสถานะทางการเมืองของตนเองอย่างเสรี รวมทั้งดำเนินการทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเสรี

1.2 ประชาชนทั้งปวง เพื่อจุดหมายปลายทางของตน อาจจัดการเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและทรัพยากรของตนอย่างเสรี โดยไม่เป็นที่เสื่อมเสียต่อพันธกรณีใด ๆ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศอันขึ้นกับหลักการแห่งประโยชน์ซึ่งกันและกันและกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ จะพวากประชาชนจากวิธีการดำรงชีวิตไม่ได้

1.3 รัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้รวมทั้งผู้ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อการบริหารอาณาเขตในภาวะทรัสตีและมิได้ปกครองตนเองจะส่งเสริมให้สิทธิแห่งการกำหนดเจตจำนงของตนเองเพื่อบรรลุผลเป็นความจริงและจะเคารพสิทธินั้นตามบัญญัติแห่งกฎสหประชาชาติ

2. สิทธิได้รับการคุ้มครองจากกลไกต่าง ๆ ของรัฐ

สิทธิได้รับการคุ้มครองจากกลไกต่าง ๆ ของรัฐ ได้แก่ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สัญชาติ ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้รักเพศเดียวกัน การสมรสระหว่างคนไทยและคนต่างด้าว

3. สิทธิได้รับความเสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรี

รัฐภาคีแห่งกติกาฯ รับที่จะประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี ในการที่จะอุปโภคสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ได้ระบุไว้ในกติกาฯ นี้ ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สิทธิในการรับราชการ สตรีกับการจ้างงาน

4. สิทธิในชีวิต

4.1 มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิด สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายและบุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจ

4.2 การลงโทษประหารชีวิต จะทำได้ในกรณีคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดตามกฎหมายและกระทำได้โดยคำพิพากษาของศาลที่มีอำนาจ

4.3 บุคคลใดต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต ย่อมมีสิทธิอภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษา ทั้งนี้บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือสตรีมีครรภ์ไม่สามารถประหารชีวิตได้

5. สิทธิที่จะปลอดจากการทารุณกรรม

บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้ามิได้ โดยเฉพาะบุคคลจะถูกใช้ในการทดลองทางการแพทย์ หรือทางวิทยาศาสตร์ โดยปราศจากการยินยอมโดยเสรีของบุคคลนั้นไม่ได้

6. สิทธิในเสรีภาพ และความมั่นคงของตน

6.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของตน ซึ่งจะถูกจับกุมโดยพลการไม่ได้ บุคคลจะถูกริดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นตามกระบวนการที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย

6.2 บุคคลผู้ถูกจับกุม ย่อมได้รับการแจ้งถึงเหตุผลที่จับกุมและการแจ้งข้อหาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองโดยพลันในเวลาที่มีการจับกุม

6.3 บุคคลใดถูกริดรอนเสรีภาพโดยการจับกุม หรือควบคุม ย่อมมีสิทธิร้องเรียนต่อศาลและหากมีการควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็อาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวได้

6.4 บุคคลใดที่ตกเป็นผู้ถูกขัง หรือควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

7. สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

7.1 ความเสมอภาคกันในการพิจารณาคดีในศาล เช่น มาตรา 236 บัญญัติว่าการนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษา หรือตุลาการครบองค์คณะและผู้พิพากษา หรือตุลาการที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีจะทำคำพิพากษาหรือวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด

7.2 การดำเนินคดีโดยเปิดเผย เช่น การอ่านคำพิพากษาของศาล ให้ทำในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายใน 3 วัน นับจากเสร็จคดี ยกเว้นมีเหตุ สมควรก็เลื่อนการอ่านไปได้ (มาตรา 182)

7.3 สิทธิในการรับการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ เช่น มาตรา 33 บัญญัติว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

7.4 สิทธิได้รับหลักการประกันตนโดยเสมอภาค เช่น มาตรา 134 บัญญัติว่า เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่า ผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหาให้ถามชื่อตัว นามสกุล ชาติบังคับ บิดา มารดา อายุ อาชีพ ที่เกิดและแจ้งข้อหาให้ทราบ และต้องบอกให้ทราบก่อนว่าถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันในการพิจารณาให้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การนั้นไว้ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การนั้นไว้ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

7.5 สิทธิในการเตรียมตัวสู้คดี เช่น มาตรา 239 วรรคสาม ได้ บัญญัติว่า ผู้ถูกควบคุม ถูกขัง หรือจำคุก ให้มีสิทธิปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร นอกจากนี้ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้ระบุให้ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนอำนวยความสะดวกตามสมควรแก่ผู้ต้องหาในการพบทนายความสองต่อสอง

7.6 สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อตน เช่น ถ้าพยานเบิกความเป็นปรปักษ์แก่คู่ความฝ่ายที่อ้างตนมานั้น คู่ความฝ่ายนั้นอาจขออนุญาตต่อศาลซักถามพยานนั้นเสมือนเป็นพยานซึ่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอ้างมาได้

7.7 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น เช่น ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่ได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

7.8 การไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง เช่น มาตรา 243 บัญญัติว่า บุคคลที่มีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง อันจะทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

7.9 สิทธิของเด็ก หรือเยาวชนในคดีอาญา เช่นการพิจารณาคดีเด็ก หรือเยาวชนในคดีอาญาให้กระทำในห้องที่มีใช้ห้องพิจารณาคดี ให้กระทำเป็นการลับ และเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นที่มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาได้

7.10 สิทธิในการอุทธรณ์ต่อศาลสูง เช่น ผู้ต้องคำพิพากษาในคดีอาญาทั้งศาลพลเรือนและทหาร มีสิทธิอุทธรณ์ศาลสูงสุดได้ ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายนั้น ๆ

7.11 สิทธิในการได้รับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เช่น มาตรา 247 บัญญัติว่า บุคคลใดต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด บุคคลนั้นหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการอาจร้องขอให้มีการพิจารณาคดีขึ้นมาใหม่

7.12 สิทธิของจำเลยที่ศาลมีคำพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เช่น บุคคลใดถูกตกเป็นจำเลยในคดีและถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนี้ว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้กระทำความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนสิทธิที่เสียไป ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีที่กฎหมายบัญญัติ

7.13 สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม เช่น มาตรา 245 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมที่จะได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

7.14 สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษซ้ำในความผิดเดียวกัน เช่น สิทธิในคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง

8. สิทธิในเสรีภาพทางความคิด ศาสนา และความเชื่อ

8.1 บุคคลย่อมมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา สิทธินี้ย่อมรวมถึงเสรีภาพในการมี หรือนับถือศาสนาหรือมีความเชื่อตามคตินิยมของตนและเสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา หรือความเชื่อของตนโดยการสักการะบูชา การปฏิบัติการประกอบพิธีกรรม และการสวดมนต์ว่าจะทำโดยลำพัง หรือในชุมชนร่วมกับผู้อื่น และไม่ว่าต่อสาธารณชนหรือเป็นการส่วนตัว

8.2 บุคคลจะถูกบีบบังคับให้เสื่อมเสียเสรีภาพในการมี หรือนับถือศาสนา หรือความเชื่อตามคตินิยมของตนมิได้

9. สิทธิที่จะมีความคิดเห็น และเสรีภาพแห่งการแสดงออก

บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซงรวมทั้งที่เสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งหมายถึง การมีเสรีภาพในการแสวงหารับฟังข่าวสารต่าง ๆ

แต่อาจมีข้อจำกัดบางประการตามกฎหมาย หรือเพื่อความมั่นคงและสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี

10. สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ

สิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรอง การจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำได้นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายและเพียงพอที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ หรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

11. สิทธิของเด็ก

11.1 เด็กทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นตามสถานะของผู้เยาว์จากครอบครัวของตน สังคมและรัฐ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติเนื่องมาจากเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สินหรือกำเนิด

11.2 เด็กทุกคนต้องได้รับการจดทะเบียนทันทีภายหลังการเกิดและต้องมีชื่อ

11.3 เด็กทุกคนมีสิทธิได้มาซึ่งสัญชาติ

12. สิทธิในทางการเมือง

12.1 สิทธิในการเลือกตั้ง

12.2 สิทธิในการมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจ

12.3 สิทธิในการตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล

นอกจากนี้ คนไทยทุกคนล้วนแล้วแต่มีสิทธิและได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน และมีสิทธิได้รับการปฏิบัติจากกลไกของรัฐ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล เป็นต้น โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะประชาชนแต่ละคนจะดำรงตนอยู่ในสถานภาพใดหรือตกอยู่ในฐานะใด ทุกคนจะต้องได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันเสมอในทุกกรณี

1.3 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

แนวคิดว่าด้วยเรื่องรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมนี้ เป็นบ่อเกิดแห่งรูปแบบของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งส่งผลโดยตรงกระทบและเป็นที่มาของสิทธิผู้ต้องหา ซึ่งรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม หรือแนวคิดรูปแบบของกระบวนการทางอาญา (The Criminal Process Model) มีแนวความคิดจากรูปแบบทฤษฎีอาญาที่แตกต่างกันอยู่ 2 รูปแบบ คือ

1. The Crime Control Model

2. The Due Process Model

(กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2541, น. 24-27)

1. The Crime Control Model

รูปแบบทฤษฎีอาญารูปแบบนี้ อาจเรียกว่าคือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลัก คือ การควบคุมอาชญากรรม การปราบปรามอาชญากรรม (Repression of Criminal Conduct) การที่จะรักษาไว้ให้ได้ซึ่งความสงบสุขของสังคม ต้องมีการควบคุมอาชญากรรมอย่างแน่นหนา กระบวนการยุติธรรมต้องดำเนินการไปอย่างรวดเร็ว เด็ดขาด ภารกิจที่จำเป็นในการจัดการกับความผิดคือภารกิจของตำรวจ

รูปแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมต้องเน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมเป็นรูปแบบที่มุ่งจะควบคุมระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักใหญ่ โดยเมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้น สังคมมองว่าความสงบเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไป ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมาย จะทำให้พลเมืองเกิดความไม่เคารพต่อกฎหมาย สิทธิของสุจริตชนกล้าและถูกล่วงละเมิด ทำให้ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของกระบวนการทางอาญาของรัฐจะต้องให้หลักประกันต่อสังคม ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว เราจะต้องปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เช่น การสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดีอาญา การพิสูจน์ความผิด และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้วอย่างได้ผล กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดสูงและการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดสูงโดยการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน และไม่มีแบบพิธีที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดี การค้นหาข้อเท็จจริงในคดีจะพยายามให้ยุติในขั้นต้นของกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุด รูปแบบนี้เชื่อว่าการดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมควรที่จะอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนและการสอบสวนและอัยการเป็นส่วนใหญ่โดยความมุ่งหมายของรูปแบบนี้ คือขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวดเร็วสม่ำเสมอไม่หยุดชะงัก มีประสิทธิภาพและจะต้องยอมรับว่าการค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นตำรวจและอัยการเพียงพอที่จะเชื่อถือได้

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ารูปแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ (The Crime Control Model) จะเน้นหนักและเข้มงวดกับการควบคุมปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่เรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นเรื่องรองลงไป หรือเป็นเรื่องที่จะต้องรอหลังจากการควบคุมอาชญากรรมได้จนเกินขนาดเกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมนั่นเอง ถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสังคมแล้ว เมื่อรูปแบบนี้มุ่งเน้นเรื่องการควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการทางอาญาจึงต้องเป็นไปอย่างรีบเร่ง รวดเร็ว ตอบโต้กับปัญหาอาชญากรรมอย่างเฉียบขาด ไม่หยุดชะงักและเกิดอุปสรรคในขั้นตอนของกระบวนการเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจการถ่วงถ่วงอย่างกว้างขวางในชั้นการปฏิบัติการ มุ่งในด้านประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งอาจทำให้เกิดผลในเรื่องของการปลดปล่อยผู้ต้องสงสัยหรือผู้บริสุทธิ์โดยเร็ว และการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานแน่นแฟ้นสามารถลงโทษตามความผิดที่ได้กระทำได้

2. The Due Process Model

The Due Process Model หรือเรียกว่า กระบวนการยุติธรรมรูปแบบที่ยึดหลักกฎหมายเป็นสำคัญ หรือบางครั้งอาจเรียกว่า รูปแบบที่ยึดถือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือ"ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม" ซึ่งมีความหมายต่างก็ใกล้เคียงกัน

The Due Process Model หรือ รูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นหลักสำคัญนี้เน้นหลักการยึดหลักกฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นสำคัญจึงถือว่าคนจะผิดได้ จะต้องผ่านการตัดสินของศาล การดำเนินคดีจะต้องทำลงไปโดยมิให้ผิดพลาด ไม่มีอคติและไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด ผู้บริสุทธิ์จะต้องได้รับการป้องกัน ผู้ผิดก็ควรได้รับการลงโทษที่เป็นประเด็นหลักของรูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นหลักสำคัญ คือจะถือว่าใครทำผิดหรือไม่นั้นจะต้องดำเนินการไปตามวิธี ที่ทำให้เชื่อว่าความเป็นธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว ผู้ที่ถูกสงสัยว่าจะทำผิด จึงยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์ อยู่จนกว่าจะได้พิสูจน์ในวาระสุดท้ายว่าเขากระทำความผิด (อรรถนพ ชูบำรุง, 2535, น. 62)

รูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นหลักสำคัญนี้ มีค่านิยมในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม ที่ตรงข้ามกับรูปแบบที่มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ กล่าวคือ การดำเนินคดีตามความคิดในเรื่องของความเป็นธรรม จะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหาถูกผ่านไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวก แต่ทว่ารูปแบบนี้ยึดหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรมและไม่เชื่อว่าการคิดในการควบคุมอาชญากรรมอย่างที่กล่าวอ้างมาข้างต้นนั้นมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือฝ่ายปกครองจะ

เชื่อถือได้เพียงใดเพราะวิธีปฏิบัติของตำรวจและอัยการเป็นการดำเนินงานในที่รโหฐาน ซึ่งอาจใช้วิธีการล่อลวงหรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้ ดังนั้นรูปแบบนี้จึงไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของรูปแบบที่ยึดหลักควบคุมอาชญากรรมและต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือทำการไต่สวนข้อกล่าวหาผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลสถิตยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลางไม่ลำเอียงไปเข้าฝ่ายใด (ประธาน วัฒนาวาณิชย์, 2531, น. 152)

ดังนั้น The Due Process Model จึงยึดถือวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมพร้อม ๆ กับวัตถุประสงค์ในเรื่องของการควบคุมอาชญากรรมถือเป็นภารกิจของศาลซึ่งจะคอยทบทวนวิธีการของตำรวจ อัยการ สืบเสาะหาพยานหลักฐานมา บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาพิพากษาจากผู้มีอำนาจ ซึ่งได้พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ทั้งในแง่การคุ้มครองสิทธิของเขาแล้วจึงจะถือว่ามีความผิดคือยึดถือหลักการให้ศาลเป็นองค์กลาง ทำหน้าที่ตรวจสอบวินิจฉัยข้อเท็จจริงเมื่อรูปแบบนี้ยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญ จึงไม่ยอมรับการได้พยานหลักฐานที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้มาจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายและอาจพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

ในการพิจารณารูปแบบกระบวนการทางอาญา The Crime Control Model และ The Due Process Model อาจกล่าวได้ว่าไม่มีระบบกฎหมายของประเทศใดที่ปฏิบัติตามแนวความคิดของรูปแบบทั้งสองอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่รูปแบบกระบวนการทางอาญาที่ใช้กันอยู่จริง จะเป็นการผสมของรูปแบบทั้งสอง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า The Due Process Model อาจเป็นเพียงระบบในอุดมคติ

จะเห็นได้ว่าทั้งสองรูปแบบ มีจุดหมายปลายทางหรืออุดมการณ์ที่ตรงกันคือ ทำให้บรรลุผลกระบวนการทางอาญาที่สามารถคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ถึงโทษคนผิดนำไปสู่ความเรียบร้อยในสังคมได้แต่แตกต่างกันที่วิธีการและเรื่องการเน้นบทบาทขององค์กร ซึ่ง The Crime Control Model จะเน้นหลักบทบาทขององค์กรที่ฝ่ายปฏิบัติการ คือ ตำรวจ และอัยการ การดำเนินการของกระบวนการทางอาญาในรูปแบบนี้อยู่ในอำนาจหรือเป็นภาระของฝ่ายบริหารเสียเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายการควบคุมอาชญากรรม เพื่อหยุดยั้งอันตรายที่เกิดแก่สังคมโดยให้ตำรวจและอัยการเข้ามามีบทบาทในการวินิจฉัยความถูกต้องขั้นต้นได้มากเพื่อความรวดเร็ว และต้องยอมรับว่าการค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นตำรวจและอัยการเพียงพอที่จะเชื่อถือได้

ส่วน The Due Process Model นั้นเน้นหนักที่องค์กรกลาง คือ ตุลาการหรือศาลซึ่งศาลมีบทบาทในการดำเนินการตามกระบวนการมากกว่าองค์กรใด เพราะเชื่อว่าเป็นองค์กรกลางที่จะสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลได้เป็นอย่างดี

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้กำหนดเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างชัดเจน ตามมาตรา 29 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครอง โดยเท่าเทียมกันในการใช้บังคับกฎหมาย” มาตรา 31 “บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพในชีวิตร่างกาย การจับกุม คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ จะกระทำมิได้”

ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้ยังได้ให้ความคุ้มครองในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ที่เกี่ยวเนื่องกับกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น ตามมาตรา 237 “ในคดีอาญาการจับกุมและคุมขังบุคคลใดจะกระทำมิได้ เว้นแต่ผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีคำสั่งหรือหมายศาลที่กฎหมายบัญญัติ”, มาตรา 238 “ในคดีอาญาการตรวจค้นสถานที่ไม่ว่าในกรณีใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล” มาตรา 241 ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้” และมาตรา 34 สิทธิของบุคคล ในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง การกล่าวโทษหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่ในกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เกี่ยวกับการคุ้มครองด้านสิทธิของประชาชนและของผู้ต้องหาที่มุ่งสร้างความเป็นธรรมมากที่สุดและให้อำนาจหน่วยงานอื่นสามารถที่จะทำการตรวจสอบวิธีการทำงานของตำรวจทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตรวจค้น จับกุม การได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีหลักฐานว่าเขาได้กระทำเช่นนั้น แต่จะต้องผ่านระบบกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลสถิตยุติธรรม ซึ่งได้พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนตามพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้ จึงจะถือว่ามีความผิด

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เกี่ยวกับการคุ้มครองอาชญากรรมนั้นจะเน้นหนักไปทางด้านการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งโน้มเอียงไปใน

รูปแบบกระบวนการทางอาญาแบบ The Due Process Model คือมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยให้องค์การตุลาการ เป็นผู้พิจารณาการออกหมายอาญาต่าง ๆ การพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาเป็นทางการและเปิดเผย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ทนายความเข้าร่วมฟังการสอบสวน เพื่อเป็นการตรวจสอบให้พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายไม่ให้เกิดการบังคับ ชูเชื้อ หลอกหลวงหรือใช้วิธีการใด ๆ กับผู้ต้องหาอันอาจเกิดผลเสียต่อตัวผู้ต้องหาได้

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งองค์กรต่าง ๆ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ร่วมกันและช่วยกันในการค้นหาความจริง โดยเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่นั้นจะต้องไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใดโดยเด็ดขาด เพื่อให้การค้นหาความจริงเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

การค้นหาความจริง หมายความว่า จะต้องค้นหาความจริงที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกกล่าวหา เพราะการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น รัฐไม่ได้ถือว่ารัฐเป็นปรปักษ์กับผู้ถูกกล่าวหาด้วย เป้าหมายการดำเนินคดีอาญา คือการค้นหาความจริงเพื่อชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา ดังนั้นการเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมในประเทศที่มีการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ จึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริงโดยไม่ถือว่าตนเป็นเป็นคู่ความพิพาทกับผู้ถูกกล่าวหา มิฉะนั้นแล้วจะเป็นอุปสรรคต่อการค้นหาความจริงเป็นอย่างยิ่งในชั้นศาลนั้น ศาลจะต้องทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงอย่างกระตือรือร้นจะวางเฉยไม่ได้ ในการทำหน้าที่ค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลจะไม่ผูกมัดแบบหรือคำร้องขอของผู้ใดเช่นกัน ศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ ซึ่งการค้นหาความจริงลักษณะนี้ที่เรียกว่า “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา” อย่างไรก็ตาม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยศาลอาจพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลยได้เลย แต่ต้องเป็นคดีที่มีบทลงโทษไม่สูงนัก

บทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม ที่รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาหากจะดำเนินงานร่วมกันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดรูปแบบแนวทางการดำเนินงานอย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงปัจจัยภายนอก รวมทั้งคำนึงถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งนโยบายรัฐบาล ลักษณะข้อบังคับ กฎหมาย สภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนขนบธรรมเนียม ศีลธรรม จารีต ประเพณี และสิทธิเสรีภาพของประชาชนควบคู่กันไป

สำหรับรูปแบบและแนวทางในการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ปรากฏว่า ได้มีนักวิชาการมากมายหลายท่าน ได้พยายามกำหนดรูปแบบและแนวทางขึ้นมาหลาย

รูปแบบด้วยกัน โดยมองภาพรวมว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ จะต้องมามีวิธีการในการดำเนินงานอย่างไรกับสภาพปัญหาอาชญากรรมและพฤติกรรมของอาชญากรจึงประสบผลสำเร็จสูงสุด รูปแบบและแนวทางย่อมแตกต่างกันไปตามแนวคิดแต่เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักวิชาการและนักปฏิบัติโดยทั่วไปนั้นได้แก่ รูปแบบการบริหารงานกระบวนการยุติธรรม ในลักษณะ 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบซึ่งเน้นเรื่องการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)
2. รูปแบบซึ่งเน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน (The Due Process Model)

ในการพิจารณารูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งสองรูปแบบแล้วอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีระบบกฎหมายของประเทศใดที่ปฏิบัติตามแนวความคิดของรูปแบบทั้งสองและรูปแบบดังกล่าวนี้ ก็มีได้ยึดถือปฏิบัติแต่เพียงรูปแบบเดียว แบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ใช้อยู่ในชีวิตจริงจะเป็นระบบผสมของรูปแบบทั้งสองซึ่งอาจเน้นไปในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ สำหรับประเทศไทยแต่เดิมเน้นรูปแบบ Crime Control Model แต่หลังจากมีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ประกาศใช้แล้วปรากฏว่ามีการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก จึงพิจารณาได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เน้นรูปแบบ The Due Process Model

จากการที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 แทนฉบับเดิมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในด้านการปฏิบัติงานขององค์กรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรตำรวจ เนื่องจากแต่เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินคดีอาญาไว้อย่างกว้างขวางมากเมื่อมีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของเจ้าพนักงานตำรวจได้ลดน้อยลง โดยเฉพาะการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอย่างมาก

1.4 อำนาจ หน้าที่ของพนักงานสอบสวน

1. อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการสอบสวนจนถึงจุดสิ้นสุดไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนดังนี้

มาตรา 120 ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

มาตรา 121 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ

มาตรา 122 พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนในกรณีต่อไปนี้ก็ได้

- (1) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมร้องทุกข์ตามระเบียบ
- (2) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเสียเองโดยไม่ได้ร้องทุกข์ก่อน
- (3) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากไม่ยอมบอกว่าเขาคือใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ

มาตรา 123 ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้

คำร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏชื่อที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิดและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำให้ลงความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้

คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็นหนังสือต้องมีวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้องด้วยปาก ให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลง วัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในวันทำบันทึกนั้น

มาตรา 124 ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่หรือเห็นพนักงานสอบสวนและเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้

เมื่อมีหนังสือร้องทุกข์ยื่นต่อเจ้าพนักงานเช่นกล่าวแล้ว ให้รีบจัดการส่งไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

เมื่อมีคำร้องทุกข์ด้วยปากให้รีบจัดการให้ผู้เสียหายไปพบกับพนักงานสอบสวนเพื่อจดบันทึกคำร้องทุกข์นั้นตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ก่อน ในกรณีเร่งร้อนเจ้าพนักงานนั้นจะจดบันทึกเสียเองก็ได้ แต่แล้วให้รีบส่งไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การจดบันทึกคำร้องทุกข์

มาตรา 125 เมื่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้กระทำการสืบสวนหรือสอบสวนไปทั้งหมดหรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใดตามคำของร้องให้ช่วยเหลือให้ตกเป็นหน้าที่ของพนักงานนั้นจัดการให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ตามบัญญัติแห่งมาตรา 123 และ 124

มาตรา 126 ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใดหรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้

ในคดีที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัว การถอนคำร้องทุกข์เช่นนั้น ย่อมไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวน หรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น

มาตรา 127 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 123 ถึง 126 มาบังคับใช้โดยอนุโลมในเรื่องคำกล่าวโทษ

เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รับคำกล่าวโทษจะไม่บันทึกคำกล่าวโทษในกรณีดังต่อไปนี้ก็ได้

- (1) เมื่อผู้กล่าวโทษไม่ยอมแจ้งว่าเขาคือใคร
- (2) เมื่อคำกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์

คำกล่าวโทษซึ่งบันทึกแล้วแต่ผู้กล่าวโทษไม่ยอมลงลายมือชื่อเจ้าพนักงานผู้รับคำกล่าวโทษจะไม่จัดการแก้คำกล่าวโทษนั้นก็ได้

มาตรา 128 พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้เจ้าพนักงานอื่นทำการแทน ดังต่อไปนี้

- (1) การใดในการสอบสวนอยู่นอกเขตอำนาจของตนมีอำนาจส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจทำการนั้นจัดการได้
- (2) การใดเป็นสิ่งเล็กน้อยในการสอบสวน ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตนไม่ว่าทำเองหรือจัดการตามประเด็น มีอำนาจสั่งให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาทำแทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง

มาตรา 129 ให้ทำการสอบสวนรวมทั้งการชันสูตรพลิกศพในกรณีที่ความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญาดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพ ถ้าการชันสูตรพลิกศพยังไม่เสร็จ ห้ามมิให้ฟ้องผู้ต้องหาไปยังศาล

มาตรา 130 ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการที่ใด เวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกร้องหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด

มาตรา 132 เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ตรวจสอบผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจสอบผู้ต้องหา หรือตรวจสอบสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวบรวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพถ่ายจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะกระทำให้เกิดแจ่มแจ้งกระจ่างขึ้น

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิดหรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้น

(3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเองเมื่อจัดส่งสิ่งของไปตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมามากกว่าไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)

มาตรา 133 พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหาย หรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามวันเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามบุคคลนั้นไว้

การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบาน หรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ

มาตรา 133 ทวิ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป หรือในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่ถึงสามปีและผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กร้องขอหรือในคดีทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี การถามปากคำเด็กไว้ในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยาน ให้แยกกระทำเป็นส่วนสัดส่วนในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำนั้นด้วย

ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการทราบ

นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือพนักงานอัยการ ที่เข้าร่วมในการถามปากคำอาจถูกผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กตั้งรังเกียจได้ หากมีกรณีดังกล่าวให้เปลี่ยนตัวผู้นั้น

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 138 การถามปากคำเด็กตามวรรคหนึ่งให้พนักงานสอบสวนจัดให้มาบันทึกภาพและเสียง การถามปากคำดังกล่าวซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นพยาน

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำพร้อมกันได้ ให้พนักงานสอบสวนถามปากคำเด็กโดยมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามวรรคหนึ่งอยู่ร่วมด้วยก็ได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ และมีให้ถือว่าการถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานซึ่งเป็นเด็กในกรณีดังกล่าวที่ได้กระทำไปแล้วไม่ชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 133 ตริ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องจัดให้เด็กอายุไม่เกิน สิบแปดปี ในฐานะเป็นผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวบุคคลใด ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการชี้ตัวบุคคลในสถานที่ที่เหมาะสมและสามารถที่จะป้องกันมิให้บุคคลซึ่งถูกชี้ตัวนั้นเห็นเด็ก การชี้ตัวบุคคลดังกล่าวให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลซึ่งเด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย และให้นำบทบัญญัติ ในมาตรา 133 ทวิ วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 134 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งข้อหาให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหา ได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่าเหตุที่จะออกหมายจับผู้นั้นได้ตามมาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา 87 มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับ

ผู้ต่องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต่องหาได้โดยไม่มีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราว หรือควบคุมตัวผู้ต่องหานั้นไว้

มาตรา 134/1 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต่องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต่องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต่องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต่องหาการ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัล และค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต่องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต่องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบ หรือแจ้งแต่ไม่มาผู้ต่องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ผู้ต่องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

มาตรา 134/2 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ และมาตรา 133 ตริ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต่องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี

มาตรา 134/4 ในการถามคำให้การผู้ต่องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต่องหาทราบว่า

(1) ผู้ต่องหาสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต่องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต่องหาให้การนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต่องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต่องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต่องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต่องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

มาตรา 135 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่น สัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหา

มาตรา 137 พนักงานสอบสวนขณะทำการอยู่ในบ้านเรือนหรือในสถานที่อื่น ๆ มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกไปจากที่นั้น ๆ ชั่วเวลาที่จำเป็น

มาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา

มาตรา 139 ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการสอบสวนตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายนี้ อันว่าด้วยการสอบสวนและให้เอาบันทึก เอกสารอื่นซึ่งได้มาอีกทั้งบันทึกและเอกสารทั้งหลายซึ่งเจ้าพนักงานอื่น ผู้สอบสวนคดีเดียวกันนั้นส่งมารวมเข้าสำนวนไว้

เอกสารที่ยื่นเป็นพยานให้รวมเข้าสำนวน ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมเข้าสำนวนไว้

เพื่อประโยชน์ในการติดตามพยานให้ไปตามกำหนดนัดของศาลให้พนักงานสอบสวนบันทึกรายชื่อของพยานบุคคลทั้งหมดพร้อมที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ หรือช่องทางอื่นที่ใช้ในการติดต่อพยานเหล่านั้นเก็บไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

มาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน และบันทึกเหตุที่งดนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

(2) ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไป ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(3) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้ใช้บทบัญญัติในสี่มาตราต่อไปนี้

มาตรา 141 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ให้ความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้สั่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติ เช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ตัว ผู้ต้องหา มา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ ให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

มาตรา 142 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้อง สำนวนการสอบสวน ว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยัง พนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราว ถ้า ผู้ต้องหาถูกขังอยู่ ให้ขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับ ผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว

แต่ถ้าเป็นความผิด ซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้ และผู้กระทำความผิดได้ ปฏิบัติตามเปรียบเทียบนั้นแล้ว ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อม ด้วยสำนวน

มาตรา 143 เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวใน มาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหา มาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่ เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

ในกรณี หนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่ง พยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งต่อไป

(ข) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลขัง แล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

มาตรา 144 ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งอาจเปรียบเทียบได้ ถ้าเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีนั้น แทนการที่จะส่งผู้ต้องหาไปยัง พนักงานอัยการ

(2) เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งมายังพนักงานอัยการแล้ว สั่งให้ส่งผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนกลับไปยังพนักงานสอบสวนให้พยายามเปรียบเทียบคดีนั้น หรือถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้พนักงานสอบสวนอื่นที่มีอำนาจจัดการเปรียบเทียบให้ก็ได้

มาตรา 145 ในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการ ถ้าในนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี ให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสน่ออธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าในจังหวัดอื่นให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสน่อผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ทั้งนี้มิได้ตัดอำนาจพนักงานอัยการที่จะจัดการอย่างใดแก่ผู้ต้องหาตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 143

ในกรณีที่อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจในนครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดอื่นแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการ ให้ส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งกันไปยังอธิบดีกรมอัยการเพื่อชี้ขาด แต่ถ้าคดีจะขาดอายุความหรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้องก็ให้ฟ้องคดีนั้นตามความเห็นของอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดไปก่อน

บทบัญญัติในมาตรานี้ให้นำมาบังคับในการที่พนักงานอัยการจะอุทธรณ์ ฎีกา หรือถอนฟ้อง ถอนอุทธรณ์และถอนฎีกาโดยอนุโลม

มาตรา 146 ให้แจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ ให้จัดการปล่อยตัวไปหรือขอให้ศาลปล่อยแล้วแต่กรณี

มาตรา 147 เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหานั้นได้

จากตัวบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้กล่าวอ้างแล้วข้างต้นนี้เป็นหลักการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการสอบสวนจนถึง

จุดสิ้นสุดของอำนาจพนักงานสอบสวน ที่กฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ให้ปฏิบัติโดยอาจกล่าวได้ว่า กระบวนการสอบสวนประกอบไปด้วย

1. การร้องทุกข์ หรือ กล่าวโทษ
  2. การสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวน
  3. การจับกุมของพนักงานสอบสวน
  4. การรวบรวมพยานหลักฐาน
  5. การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน
  6. การสรุปสำนวนมีความเห็น
  7. การเสนอสำนวนผู้บังคับบัญชา
  8. การส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ
  9. การประสานงานกับพนักงานอัยการ
  10. พนักงานอัยการมีคำสั่งงด, คำสั่งฟ้อง, คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง
2. หลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน

ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 เรื่องการสอบสวน บทที่ 1 หลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน ได้กำหนดอำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนไว้ดังนี้

ข้อ 207 การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น คือ รวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลาย ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือ พิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ข้อ 208 หน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องทำใจเป็นกลางทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ต้องการแต่ความจริงโดยบริสุทธิ์เท่านั้น ฉะนั้นการถามควรระวังอย่าให้เป็นคำที่แสดง แนะนำให้ผู้ให้ผู้ให้ถ้อยคำล้อยตาม หรือชี้ช่องอย่างใดอย่างหนึ่งในเวลาถาม ด้วยเหตุนี้พนักงานสอบสวนจึงต้องมีจรรยาบรรณเป็นกรอบและแนวทางในการปฏิบัติซึ่งประกอบด้วย

- (1) พนักงานสอบสวน พึงยึดถืออุดมคติของตำรวจโดยเคร่งครัด
- (2) พนักงานสอบสวน พึงระลึกถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ

(3) พนักงานสอบสวน พึงอำนวยความสะดวกแก่คู่กรณีอย่างเสมอภาค โดยถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรม

(4) พนักงานสอบสวน พึงเต็มใจรับแจ้งความ แสวงหาความและรวบรวมพยานหลักฐานตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมาย ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงแห่งคดี

(5) พนักงานสอบสวน พึงพิเคราะห์ข้อเท็จจริง ให้ได้เหตุผลอันน่าเชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดก่อนมีการแจ้งข้อกล่าวหาจับกุมดำเนินคดี และให้คำนึงถึงสิทธิการปล่อยตัวชั่วคราว

(6) พนักงานสอบสวน พึงให้ความสำคัญและให้ความคุ้มครองต่อพยานในคดีอาญา

(7) พนักงานสอบสวน พึงรักษาความลับในการสอบสวน

(8) พนักงานสอบสวน พึงสำนึกและยึดมั่นในวิชาชีพการสอบสวน และอุทิศสหพยายาม

ข้อ 209 ให้พนักงานสอบสวนผู้มีหน้าที่สอบสวนพึงระลึกไว้ว่า

1) การสอบสวนต้องรีบกระทำโดยมิชักช้า แม้กฎหมายจะให้อำนาจการควบคุมโดยร้องขอต่อศาลได้ก็ตาม แต่อย่าลืมนำ การสอบสวนล่าช้าทำให้เดือดร้อนแก่คู่กรณีและพยานและอาจทำให้ข้อเท็จจริงผันแปรไป ผู้สอบสวนจึงชอบที่จะรีบกระทำโดยไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลสั่งขังต่อได้จะดีมาก

2) การอ้างเหตุขออำนาจศาลขบที่จะขอในเมื่อจำเป็นจริง ๆ แม้ศาลจะอนุญาตขังหากภายหลังปรากฏว่าเหตุที่ขอไม่สมควร ก็ร้องรับผิดชอบทางวินัย

3) ผู้สอบสวนจะต้องให้ความสะดวกแก่พยานในคดี และให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นผู้ที่ช่วยเหลือเป็นเพื่อนที่ดีของเรา แม้ผู้สอบสวนเกิดความจำเป็น เช่น มีราชการปัจจุบันทันด่วนที่สำคัญ ก็ต้องมอบหมายพนักงานสอบสวนอื่นดำเนินการสอบสวนต่อไปเพื่อสะดวกแก่พยานจะผิดเพี้ยนเลื่อนเวลา ทำให้พยานลำบากนั้นเป็นการไม่ชอบ

4) เป็นหน้าที่ผู้สอบสวนจะต้องติดตามสำนวนการสอบสวนให้สำเร็จโดยเร็ว หากมีประเด็นที่จะต้องติดต่อกับทางราชการหน่วยใด หรือเสนอสำนวนยังผู้บังคับบัญชา เมื่อติดต่อหรือเสนอแล้ว ผู้สอบสวนจะต้องคอยเตือน ถ้าฝ่ายที่รับ ติดต่อล่าช้าก็รีบชี้แจงเหตุผลยังผู้บังคับบัญชาจัดการให้โดยด่วน ถ้าผู้สอบสวนไม่สนใจคอยติดตามเรื่องจะแก้ตัวว่าได้จัดการไปแล้ว หากยังไม่รับตอบนั้นยอมไม่ได้

5) ถ้าสำนวนใดส่งยังพนักงานอัยการขอให้ฟ้อง พนักงานสอบสวนก็ต้องหมั่นไปติดตามกับพนักงานเพื่อจะได้ทราบ หากมีข้อบกพร่องเพื่อพนักงานอัยการจะได้ชี้แจงสั่งตามสมควรได้สะดวกและเกิดผลแก่คดี

ข้อ 210 ก่อนลงมือสอบสวนควรตั้งรูปคดีและประเด็นของเรื่องเสียก่อนแล้ว
ดำเนินการสอบสวนไปตามประเด็นที่ตั้งไว้โดยครบถ้วน

ข้อความที่เกี่ยวกับประเด็นหรือเหตุแวดล้อมกรณีมีอย่างไรบ้าง ก็ควรถามจดให้
ครบถ้วน เพื่อประกอบการพิจารณาเหตุนั้น ๆ

ข้อ 211 พนักงานสอบสวนต้องย้ำความรู้เห็นของพยานและเจ้าทุกข์ ให้นำข้อความ
ที่รู้จริงมากล่าว พยายามอย่าให้พยานเอาความเข้าใจของตน หรือเพียงแต่ได้ยินได้ฟังมาเป็น
ความรู้เห็นเสียเอง ซึ่งอาจทำให้การสอบสวนผิดข้อเท็จจริงไปโดยไม่ตั้งใจ

ผู้สอบสวน ถ้าผู้ที่จะถูกสอบสวนนั้น ถ้าไม่เข้าใจในความมุ่งหมายในกันและกันแล้ว
อาจทำให้การสอบสวนบกพร่องหรือเสียได้ ดังนั้นก่อนที่จะลงมือสอบสวน ต้องเป็นหน้าที่ของ
พนักงานสอบสวนที่ต้องชี้แนะนำ อธิบายแก่ผู้ให้ถ้อยคำให้เข้าใจว่า การสอบถามแม้จะจุกจิกมาก
ไปบ้าง ก็เพราะเป็นประเด็นและเหตุผล ที่เราจะต้องนำไปแสดงต่อศาลให้เข้าใจชัดแจ้ง โดย
ปราศจากความสงสัย ขอให้เห็นอกเห็นใจ ไม่ใช่แกล้ง เป็นต้น

ข้อ 212 การจดถ้อยคำของพยาน ต้องจดตรงกับที่พยานให้ถ้อยคำ คำใดไม่เข้าใจก็
หมายเหตุในวงเล็บเป็นความเข้าใจของพนักงานสอบสวนไว้ต่อท้ายคำตามประเพณีนิยม ใน
ท้องถิ่นของพยานนั้น ๆ ไม่ควรฝืนใจผู้ให้ถ้อยคำให้การผิดแผกจากธรรมเนียมประเพณีแห่งท้องถิ่น
เพราะการฝืนอาจทำให้การงงววยไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง เช่น จำวัน ขึ้น- แรม มาให้การก็ต้องจดไป
ตามนั้นแล้วพนักงานสอบสวนจะเทียบวันเดือนปี ตามปฏิทินไว้ในวงเล็บต่อท้ายหรือให้การเป็น
การคาดคะเนเวลาที่นาฬิกา ซึ่งพนักงานสอบสวนควรจะซักถามให้ชัด เพื่อทราบว่าเป็นกลางวัน
หรือกลางคืน เพราะบางเวลาใกล้เคียงกัน แล้วคิดเทียบเอาไว้ในวงเล็บ การเขียนข้อความใน
สำนวนการสอบสวนต้องให้ชัด ให้ผู้อื่นอ่านแล้วเข้าใจเรื่องดี

ข้อ 213 พนักงานสอบสวนพึงต้องระมัดระวังเรื่องเวลาให้ดีด้วย เพราะบางท้องที่
และบางฤดูนั้น เวลานาฬิกาถึง 19.00 น.(1 ทุ่ม) แล้ว แต่แสงสว่างยังเห็นได้ชัดเพราะเกี่ยวแก่ฤดู
หรือเพราะไม่มีสิ่งกำบังหรือเพราะแสงดวงดาวในท้องฟ้า เป็นต้น

ข้อ 214 การสอบสวนให้ใช้ภาษาไทย ถ้ามีการจำเป็นต้องแปลภาษาไทยเป็น
ภาษาต่างประเทศหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย ก็ให้ล่ามแปลและให้บันทึกให้การนั้นต้อง
ปรากฏว่าได้ให้ล่ามแปลไว้ด้วย

เมื่อมีล่ามแปลคำให้การ คำพยานหรืออื่น ๆ ล่ามต้องแปลให้ถูกต้องผู้สอบต้องให้
ล่ามสาบานหรือปฏิญาณตนว่า จะทำหน้าที่โดยสุจริต จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล เมื่อ
แปลเสร็จแล้วให้ล่ามลงลายมือชื่อในถ้อยคำหรือเอกสารนั้น

ข้อ 215 การสอบสวนนั้นตามปกติผู้มีอำนาจทำการสอบสวน ซึ่งเรียกว่า พนักงานสอบสวนนั้น จะต้องเป็นผู้ทำด้วยตนเอง เว้นแต่กรณีบางอย่างเกี่ยวกับสำนวนโดยไม่ต้องสอบสวน ถ้อยคำ แล้วจะให้ผู้ทำแทนในข้อกำหนด ดังต่อไปนี้ก็ได้ คือ

1) การใดอยู่นอกเขตอำนาจ ส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวน ซึ่งมีอำนาจทำการนั้นจัดการได้

2) การใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อย เช่น เขียนคดีที่อยู่อำนาจเปรียบเทียบได้ เขียนรูปพรรณต่าง ๆ เขียนรายงานชั้นสูตรบาดแผล หรือศพไปให้แพทย์ตรวจ เป็นต้น ซึ่งอยู่ในหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องลงนามเป็นต้น

ข้อ 216 การสอบสวนนั้น ให้เริ่มกระทำการโดยมิชักช้า จะทำที่ใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร และไม่ต้องทำการสอบสวนต่อหน้าผู้ต้องหา

ให้พนักงานสอบสวนสืบหาหลักฐานอันเกี่ยวแก่คดีทุกชนิดให้เต็มความสามารถ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหากัน เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด

ข้อ 217 นอกจากนี้ยังมีหลักการพิเศษที่พนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติพิเศษอีก คือ

1) เรื่องผู้ร้ายลอบยิงหรือฆ่ากันตาย ต้องสอบสวนความประพฤติกและหลักฐานของผู้ถูกทำร้ายไว้ในสำนวนทุกเรื่อง โดยเคยปรากฏบางคนที่ถูกทำร้ายเป็นคนประพฤติกในทางโจรกรรมมาแล้วก็มี เพื่อเป็นการประกอบการพิจารณาข้อเท็จจริงและอาจเป็นช่องทางให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้น

2) ต้องทำการสอบสวนผู้แจ้งเสียให้รอบคอบก่อนทุกราย ว่าคดีที่เกิดขึ้นนั้นเข้าด้วยลักษณะความผิดกฎหมายใด และเป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือไม่ มีเหตุผลน่าเชื่อถือหรือไม่ ถ้าปรากฏเหตุผลไม่น่าเชื่อถือก็ต้องสอบสวนหาข้อเท็จจริงต่อไปจนแจ่มกระจ่างก่อน ถ้าเป็นคดีอุกฉกรรจ์ ก็ต้องทำรายงานคดีอุกฉกรรจ์ตามระเบียบ

3) การสอบสวนเกี่ยวแก่กรรมสิทธิ์ของกลางที่จับได้จากคนร้ายให้สอบสวนเจ้าทรัพย์ว่าของกลางนั้นเป็นเจ้าของทรัพย์จริงหรือไม่ จำได้โดยอาศัยหลักฐานและตำหนิรูปพรรณเครื่องหมายอะไรเป็นสำคัญ แล้วบันทึกข้อยืนยันของเจ้าทรัพย์นั้นไว้ก่อน ผู้สอบสวนก็ต้องตรวจดูของกลางกับตำหนิรูปพรรณที่แจ้งไว้ ถูกต้องตรงกันเพียงไรหรือไม่ด้วย เพราะของบางอย่างอาจเป็นของธรรมดาที่บุคคลย่อมมีกันได้โดยทั่วไป

4) การสอบสวนเกี่ยวกับคดีสมาคมลับอั้งยี่ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นท้องที่ตำรวจนครบาลหรือภูธร นอกจากสอบสวนตามประเด็นในข้อหาแล้ว ให้สอบสวนพฤติการณ์ของผู้ต้องหาโดยละเอียดเป็นพิเศษอีกด้วย เช่น

ก) สอบสวนให้ปรากฏว่ามีอาชีพอย่างไร มีรายได้มากน้อยเพียงใด

ข) สอบสวนถึงสถาบันการศึกษา

ค) สอบสวนว่าผู้ต้องหาหนีบิตามารดา ญาติพี่น้อง และเพื่อนฝูงที่สนิทที่คน ชื่อ นามสกุลอะไร อยู่ที่ไหน มีอาชีพอย่างไร และเกี่ยวดองหรือสัมพันธ์กับผู้ต้องหาอย่างไร ตลอดจนบุตรภริยาของผู้ต้องหา และญาติพี่น้องของภริยา เป็นต้น

ง) ให้สอบสวนข้อความอื่นใด ตามตัวอย่างที่ปรากฏในบัตรข้างทำยนี้แล้วรีบจัดส่งไปยังผู้บังคับบัญชาตำรวจสอบสวนกลาง เพื่อส่งต่อไปยังผู้บังคับบัญชาตำรวจสันติบาล

ส่วนการสอบสวนคดีการเมืองและคอมมิวนิสต์ ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่ว่าด้วยการนั้น

5) ถ้าเรื่องใดเกี่ยวแก่คนต่างด้าว แม้จะเป็นผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาก็ตามให้ขอใบต่างด้าวของบุคคลนั้นแล้วบันทึกเลขที่ วัน เดือน ปี สถานที่ที่ออกตามที่ปรากฏในใบต่างด้าวของผู้ นั้น แนบไว้ในสำนวนหรือถ้าเรื่องใดไม่มีสำนวน ก็ให้ปรากฏไว้ในรายงานประจำวัน หากเรื่องใดปรากฏว่าใบต่างด้าวขาดต่ออายุ หรือยังไม่ได้รับใบต่างด้าว ก็ให้แยกเรื่องให้ผู้มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับใบต่างด้าวเสียให้ถูกต้องตามระเบียบ อีกส่วนหนึ่งแล้วบันทึกเหตุผลแนบเรื่องไว้ ส่วนการสอบสวนก็ดำเนินการไปแต่กรณีนั้น ๆ ต่อไป

6) เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องสอบสวนในท้องที่อื่น ให้ขอความร่วมมือไปยังตำรวจท้องที่นั้นด้วยตนเอง เมื่อตำรวจท้องที่ได้รับคำร้องขอให้ช่วยเหลือประการใดแล้วให้จัดการไปตามคำขอไปโดยเร็วที่สุด โดยถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นข้าราชการในหน้าที่ของตน ถ้าเรื่องใดจะจัดการโดยพลการไม่ได้ ก็เสนอให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาต่อไป

7) เรื่องที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตรวจพบการทุจริตเกี่ยวกับการเงินของหน่วยราชการใด ๆ รวมทั้งเทศบาลและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ หรือที่มีหุ้นอยู่ด้วย

7.1 ถ้าทำการตรวจพบการทุจริตในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี จะแจ้งให้กรมตำรวจทราบ กรมตำรวจจะสั่งให้พนักงานสอบสวนในกองบังคับบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางดำเนินการ

7.1 ถ้าทำการตรวจพบการทุจริตในส่วนภูมิภาคนอกจากจังหวัดพระนครและธนบุรี ซึ่ง

ก. การทุจริตนั้นมีจำนวนเงินแต่ 20,000 บาทขึ้นไปหรือ

ข. ผู้ต้องหาเป็นข้าราชการประจำ ตั้งแต่ชั้นหัวหน้าแผนกขึ้นไปหรือองค์การต่าง ๆ ของรัฐซึ่งมีตำแหน่งเทียบเท่าหัวหน้าแผนกโดยมีค่านึงถึงเงินว่ามากน้อยเพียงใด

ทั้งสองกรณีนี้ พนักงานสอบสวนกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลางเป็นผู้ดำเนินการเอง เว้นแต่การทุจริตเกี่ยวกับการเงินของเทศบาลที่เกิดขึ้นในส่วนภูมิภาคนอกเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน จะส่งให้พนักงานสอบสวนท้องที่ที่เกิดเหตุดำเนินการทุกกรณี นอกจากกระทรวงมหาดไทยจะสั่งการ เป็นอย่างนั้นเฉพาะรายไป

(ยกเลิก แก้ไข เพิ่มเติมโดยคำสั่งที่ 75/2504 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2504)

8) การสอบสวนและบันทึกในการชันสูตรพลิกศพ กรณีที่ความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของพนักงาน ในขณะที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่นี้ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานซึ่งผู้ทำให้เขาถึงตายนั้นเป็นผู้จุดหรือบันทึกใด ๆ ในการสอบสวนหรือการชันสูตรพลิกศพเป็นอันขาด นอกจากที่ได้ทำไว้ก่อนเกิดเหตุที่ทำให้เขาถึงตาย หรือว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องจดบันทึกไว้ เพราะไม่มีพนักงานสอบสวนอื่นที่จะบันทึกแทนได้ และถ้าไม่บันทึกไว้เป็นหลักฐานก่อนแล้วหลักฐานนั้นจะสูญหาย

9) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่นอกอำนาจการจับกุมและควบคุมของพนักงานสอบสวน เช่น คณะทูตานุทูตและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กระทำความผิดระหว่างสมัยประชุม เป็นต้น มิใช่ว่าพนักงานสอบสวนจะไม่ดำเนินการอย่างใดเสียเลย พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนพยาน และรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ไว้ให้ครบถ้วน แล้วเสนอสำนวนการสอบสวนนั้นให้กรมตำรวจพิจารณาสั่งการต่อไป

10) เมื่อมีการสอบสวนบุคคลในคณะทูตในฐานะพยาน หรือฐานอื่นใดให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้ปรากฏชัดในสำนวนการสอบสวนนั้น ๆ ด้วยว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลในคณะทูตใด ได้รับความคุ้มกันทางการทูตจากอำนาจศาลในฐานะตำแหน่งใด โดยหลักฐานใด เพื่อพนักงานอัยการจะได้อาศัยข้อเท็จจริงเหล่านั้นได้ระบุไว้ในบัญชีพยานหรือแถลงให้ศาลทราบ

(ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 18656/2505 ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2505 และคำสั่งที่ 9/2506 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2506)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6) และ (11) ได้ให้ความหมายของพนักงานสอบสวนไว้ว่า พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ในการสอบสวน ได้แก่ การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไป

เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ซึ่งมีระเบียบเกี่ยวกับคดีตำรวจที่เกี่ยวข้องในเรื่องอำนาจและหน้าที่การสอบสวนดังต่อไปนี้

ข้อ 218 เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของหน่วยต่าง ๆ เป็นไปโดยเรียบร้อย จึงกำหนดอำนาจ และหน้าที่ในการสอบสวนความผิดอาญาไว้ ดังต่อไปนี้

1) ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ข้าราชการตำรวจนครบาลท้องที่ ซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน ตามกฎหมายและหรือระเบียบที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

2) ในเขตจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้ปฏิบัติตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท.0201/1691 เรื่อง การสอบสวนคดีอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2509 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 เรื่อง ระเบียบการสอบสวนคดีอาญา ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2523 และฉบับที่แก้ไขแล้ว หรือข้อบังคับ คำสั่งหรือระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยหรือกรมตำรวจได้วางไว้ เว้นแต่คดีใดที่มีระเบียบหรือคำสั่งกำหนดไว้เป็นพิเศษ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติการกระทำความผิดอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือความผิดฐานกบฏ เป็นต้น ที่ให้ปฏิบัติตามระเบียบหรือคำสั่งนั้น

3) การสอบสวนคดีอาญาของกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

3.1 อำนาจการสอบสวน

3.1.1 กองปราบปราม มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร แต่จะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่ง หรืออนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ

3.1.1.1 คดีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้มีอิทธิพล คือคดีที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่มีพฤติการณ์เป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นนั้นว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการหรือจัดตั้งควบคุม คุ่มครอง หรือได้รับประโยชน์จากกิจการ สถานบริการ หรือแหล่งรายได้ที่ดำเนินการโดยฝ่าฝืนกฎหมาย หรือกระทำการอย่างอื่นเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและอยู่ใน

ฐานะที่อาจจะโน้มน้ำหนัก ชักงุนใจ เจ้าพนักงานในการกระทำหรือไม่กระทำการในตำแหน่งหน้าที่ และความผิดที่ต่องานนั้นเกี่ยวกับกรณีดังต่อไปนี้

3.1.1.1.1 บ่อนการพนัน เจ้ามือสลากกินรวบ

3.1.1.1.2 การบังคับค้าประเวณี โสเภณีเด็ก สถานบริการ

ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย

3.1.1.1.3 การทำลายทรัพย์สินสาธารณะ เช่น การ

ลักลอบตัดไม้ ทำลายป่า การทำแร่เถื่อน การบุกรุกป่าสงวน และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

3.1.1.1.4 การค้าของเถื่อน

3.1.1.1.5 การสมคบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือ ใช้อิทธิพลของ

ทางราชการ

3.1.1.1.6 การเรียกค่าคุ้มครองบุคคล ทรัพย์สินหรือกิจการ

ต่าง ๆ เช่น รถประจำทาง รถโดยสาร หรือเรือโดยสาร

3.1.1.1.7 การจ้าง หรือการจัดหาเมื่อรับจ้าง

3.1.1.1.8 การสะสมอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุ

ระเบิด ไม่ว่าจะชนิดใด โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้เพื่อการค้า หรือเพื่อเตรียมการกระทำ ความผิดอย่างอื่น

3.1.1.1.9 การใช้อำนาจหรืออิทธิพล ในตำแหน่งหน้าที่

แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ

3.1.1.2 คดีที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน เกี่ยวพันกันหลายท้องที่

หรือการก่ออาชญากรรม ในรูปของขบวนการหรือกลุ่มบุคคล

3.1.1.3 คดีที่มีผู้ร้องเรียนว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่

ของรัฐ

3.1.1.4 คดีที่เจ้าพนักงานหรือพนักงานในหน่วยงาน หรือองค์การ

ของรัฐ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหาย ตั้งแต่ 1,000,000 บาท (หนึ่งล้านบาท) ขึ้นไปหรือผู้ต้องหาเป็นข้าราชการประจำ ซึ่งดำรงตำแหน่งระดับ 7 หรือเทียบเท่าขึ้นไป

3.1.1.5 คดีที่ประชาชนสนใจ

3.1.1.6 คดีความผิดบางประเภทที่กระทรวงมหาดไทย หรือกรม

ตำรวจมีนโยบายป้องกันและปราบปรามเป็นพิเศษ

คดีดังกล่าวข้างต้น ถ้ายังไม่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่ หรือตำรวจหน่วยอื่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ให้ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลางมีอำนาจอนุญาตให้พนักงานสอบสวนกองปราบปรามทำการสอบสวนได้ แต่ถ้าตำรวจท้องที่ หรือตำรวจหน่วยอื่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบรับคำร้องทุกข์กล่าวโทษไว้แล้ว พนักงานสอบสวนกองปราบปรามจะเข้าร่วมทำการสอบสวนหรือสอบสวนฝ่ายเดียว ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ก่อน

ระหว่างรอคำสั่งอนุญาตนั้น ให้พนักงานสอบสวนกองปราบปรามมีอำนาจสอบสวนเท่าที่จำเป็นแก่คดีไปพลางก่อนได้ หากมีคำสั่งไม่อนุญาต ให้พนักงานสอบสวนกองปราบปรามส่งสำนวนการสอบสวนดังกล่าว พร้อมตัวผู้ต้องหาและของกลาง (ถ้ามี) ไปยังตำรวจท้องที่หรือตำรวจหน่วยอื่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบ แล้วแต่กรณีเพื่อนดำเนินคดีต่อไป

คดีตามข้อ 3.1.1.1 ถึงข้อ 3.1.1.6 ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจกองปราบปรามจับกุมฝ่ายเดียว และคดีนั้นอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง ให้ผู้บังคับการกองปราบปรามมีอำนาจอนุญาตให้พนักงานสอบสวนกองปราบปรามทำการสอบสวนได้

3.1.2 กองตำรวจสันติบาล มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร แต่จะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งอนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้รักษาราชการแทน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน

3.1.3 กองตำรวจรถไฟ มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกิจการของการรถไฟแห่งประเทศไทย รวมทั้งความผิดอาญาทั้งหลาย ซึ่งได้หรืออ้างหรือเชื่อว่าจะได้เกิดเกิดในเขตสถานรถไฟ ขบวนรถไฟหรือบริเวณสถานที่ทำการของการรถไฟแห่งประเทศไทย ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดหน่วยงานเขตอำนาจการรับผิดชอบ และเขตพื้นที่การปกครองหน่วยราชการในกรมตำรวจ (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2525 ข้อ 1 และหรือระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องถ้าเหตุเกิด อ้าง หรือเชื่อว่าจะได้เกิดในเขตกรุงเทพมหานคร จะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งหรืออนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง ผู้รักษาราชการแทน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน

3.1.4 กองตำรวจป่าไม้ มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ รวมทั้งความผิดอาญาทั้งหลายซึ่งได้เกิด อ้าง หรือเชื่อว่าจะได้เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องหรือ

สืบเนื่องจากความผิดดังกล่าว ถ้าเหตุเกิด อ่างหรือเขื่อนว่าได้เกิดในเขตกรุงเทพมหานคร ให้หน่วยงานของกองตำรวจป่าไม้ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำการสอบสวนได้โดยไม่ต้องได้รับคำสั่งหรืออนุญาต แต่ถ้าเหตุเกิด อ่างหรือเขื่อนว่าได้เกิดในจังหวัดอื่น นอกจากเขตกรุงเทพมหานคร จะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งหรืออนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง ผู้รักษาราชการแทน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน

3.1.5 กองตำรวจน้ำ มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาได้ทั้งปวง แต่จะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งหรืออนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง ผู้รักษาราชการแทน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน สำหรับแผนก 2 (ตำรวจท่าเรือ) กองกำกับการ 1 กองตำรวจน้ำ ให้เป็นไปตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ 2/2500 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2500 เรื่องให้แผนก 2 (ตำรวจท่าเรือ) มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนความผิดที่ได้เกิด ส่วนแผนกต่าง ๆ ในกองกำกับการ 1 ถึง 6 กองตำรวจน้ำ (ยกเว้นแผนก 2 กองกำกับการ 1) ให้มีอำนาจเปรียบเทียบความผิดที่เกิดในแม่น้ำลำคลองและทะเลที่อยู่ในอำนาจเปรียบเทียบของพนักงานสอบสวนซึ่งได้เกิดหรืออ่าง หรือเขื่อนว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจ

3.1.6 กองตำรวจทางหลวง มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาดังต่อไปนี้

3.1.6.1 อุบัติเหตุจากรถทางบก รวมทั้งภัยอันตรายทั้งหลายอันเกี่ยวกับรถหรือยานพาหนะซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291, 300 และ 390

3.1.6.2 ความผิดตามกฎหมายจราจรทางบก ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับรถ หรือยานพาหนะ ความผิดตามกฎหมายทางหลวง และความผิดตามกฎหมายขนส่ง

3.1.6.3 ความผิดที่เกี่ยวกับกิจกรรมของกรมทางหลวง ซึ่งกรมทางหลวงได้รับความเสียหายหรือความผิดที่เกิดขึ้น หรืออ่าง หรือเขื่อนว่าได้เกิดขึ้นในบริเวณหรือสถานที่ซึ่งเป็นของกรมทางหลวง รวมทั้งความผิดอาญาอื่น ๆ นอกจากที่ระบุไว้ใน (3.1.6.1) และ (3.1.6.2)

ถ้าความผิดตาม (3.1.6.1) และ (3.1.6.2) เกิด หรือ อ่าง หรือเขื่อนว่าได้เกิดในเขตอำนาจการรับผิดชอบของสถานีตำรวจทางหลวง 1 สถานีตำรวจทางหลวง 2 กองกำกับการ 1 สถานีตำรวจทางหลวง 1 สถานีตำรวจทางหลวง 2 กองกำกับการ 2 สถานีตำรวจทางหลวง 1 สถานีตำรวจทางหลวง 2 กองกำกับการ 3 กองตำรวจทางหลวง ให้การ

สอบสวนได้โดยไม่ต้องได้รับคำสั่งหรืออนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง ผู้รักษาราชการแทน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน

การสอบสวนความผิดอาญาที่เกิดขึ้น หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นนอกเขตอำนาจการรับผิดชอบของสถานีตำรวจทางหลวง 1 สถานีตำรวจทางหลวง 2 กองกำกับการ 1 สถานีตำรวจทางหลวง 1 สถานีตำรวจทางหลวง 2 กองกำกับการ 2 สถานีตำรวจทางหลวง 1 สถานีตำรวจทางหลวง 2 กองกำกับการ 3 กองตำรวจทางหลวง ให้พนักงานสอบสวนตำรวจทางหลวงมีอำนาจเปรียบเทียบได้ ส่วนความผิดอาญา (3.1.6.1),(3.1.6.2) และ (3.1.6.3) จะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งหรืออนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง ผู้รักษาราชการแทน หรือผู้ปฏิบัติราชการแทน

3.1.6.4 การประสานงานระหว่างตำรวจทางหลวง กับหน่วยงานอื่น

3.1.6.4.1 คดีอาญาทั้งหลายนอกจากระบุไว้ใน (3.1.6.1) และ (3.1.6.2) ที่เกิดขึ้น หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของตำรวจทางหลวง เมื่อพนักงานสอบสวนตำรวจทางหลวงประสบเหตุหรือรับแจ้งความก่อน ก็ให้พนักงานสอบสวนตำรวจทางหลวงรีบแจ้งตำรวจภูธรทราบโดยเร็ว และให้พนักงานสอบสวนตำรวจทางหลวงทำการสอบสวนเบื้องต้นเท่าที่จำเป็น เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วส่งให้พนักงานสอบสวนตำรวจภูธรโดยเร็ว คดีอาญาตามที่ระบุไว้ใน (3.1.6.1) และ (3.1.6.2) ที่เกิดขึ้นหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดในเขตอำนาจของกองตำรวจทางหลวง เมื่อพนักงานสอบสวนตำรวจภูธรประสบเหตุหรือรับแจ้งความก่อน ก็ให้พนักงานสอบสวนตำรวจภูธรรีบแจ้งตำรวจทางหลวงทราบโดยเร็ว และให้พนักงานสอบสวนตำรวจภูธรทำการสอบสวนเบื้องต้นเท่าที่จำเป็น เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วส่งมอบให้พนักงานสอบสวนตำรวจทางหลวงโดยเร็ว

จากที่กล่าวมาแล้วนี้ พนักงานสอบสวนสอบสวน ก็คือ พนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ อำนาจหน้าที่ ดังกล่าวเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะตัว จะมอบให้บุคคลอื่นทำแทนไม่ได้ เว้นแต่การใดในการสอบสวนอยู่นอกเขตอำนาจของตน ก็มีอำนาจส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวน ซึ่งมีอำนาจทำกรณนั้นจัดการได้ และการใดเป็นสิ่งเล็กน้อย ในการสอบสวนสั่งให้ผู้ได้บังคับบัญชาทำ

แทนได้ แต่ทั้งนี้เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นมิได้เจาะจงให้ทำด้วยตนเอง (ป.วิ อาญา ม. 128) เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพนั้นเป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนจะมอบให้ผู้อื่นทำการแทนไม่ได้ นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวงที่มีอยู่มากมายหลายอย่าง โดยเฉพาะหากท้องที่ใดมีปัญหาอาชญากรรมที่สูงด้วยแล้วเป็นการยากที่พนักงานสอบสวนเพียงลำพังจะสามารถดำเนินการตามระเบียบและขั้นตอนที่กำหนดไว้ แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ (ป.วิอาญา ม.121) เท่านั้น

จะเห็นได้ว่าอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ย่อมต้องส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนเนื่องจากพนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่รับผิดชอบมาก ก็จะมีผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสอบสวนลดน้อยลงไปด้วย เพราะมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่าง ๆ นานา ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านระยะเวลาในการสอบสวน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการปฏิบัติงาน ความพร้อมของบุคลากร ระเบียบขั้นตอนวิธีการปฏิบัติที่ยุ่งยากล้าวนเป็นเครื่องบั่นทอนการทำงาน of พนักงานสอบสวนแทบทั้งสิ้น

2. สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของพนักงานสอบสวน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการที่กฎหมายมอบให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังหา พิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การที่กฎหมายกำหนดคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญาบางอย่างทำให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนลดลงหรือมีปัญหาข้อยุ่งยากในการปฏิบัติ และย่อมต้องส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนเนื่องจากพนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่รับผิดชอบมาก ก็จะมีผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสอบสวนลดน้อยลงไปด้วย ซึ่งหากจะแบ่งประเภทของสิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. สิทธิของผู้ต้องหาที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิไว้ คือ สิทธิที่มีกฎหมายบัญญัติชัดเจนว่าผู้ต้องหา มีสิทธิอย่างไร โดยบุคคลอื่นรวมทั้งพนักงานสอบสวนต้องเคารพในสิทธินั้น การปฏิบัติงานที่ละเมิดสิทธิดังกล่าว ถือเป็นกรกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมาย

2. กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา คือ หลักกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติที่กำหนดให้บุคคลหรือเจ้าพนักงานปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างเป็นธรรม โดยมีเจตนารมณ์ในการที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้ได้รับความเป็นธรรม รวมทั้งตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ให้ใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้อง การไม่ปฏิบัติตามหลักกฎหมายหรือระเบียบดังกล่าว อาจทำให้กระบวนการในการดำเนินการกับผู้ต้องหาเสียไป และไม่สามารถนำมาใช้เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้

ซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาที่กฎหมายบัญญัติไว้ รวมทั้งสิทธิที่กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา มีอยู่หลายประการ ได้แก่

2.1 สิทธิของผู้ต้องหาตามหลักมนุษยธรรมสากล

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ข้อที่ 14 บัญญัติว่า

1) บุคคลทั้งปวงย่อมมีเสมอภาคกันในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งตนต้องหว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตน บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม โดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย มีอำนาจ มีความเป็นอิสระและเป็นกลาง สื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามเข้าฟังการพิจารณาคดีทั้งหมด หรือบางส่วนด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือเพื่อความจำเป็นเกี่ยวกับส่วนได้เสียในชีวิตส่วนตัวของคู่กรณีหรือในสภาพการณ์พิเศษซึ่งศาลเห็นว่า จำเป็นยิ่งเมื่อการพิจารณาคดีนั้นอาจเป็นการเสื่อมเสียต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีอื่นต้องเปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับข้อพิพาทของคู่สมรสในการเป็นผู้ปกครองเด็ก

2) บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

3) ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้เสมอภาคกัน

3.1 สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาที่บุคคลนั้นเข้าใจได้

3.2 สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้

3.3 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่ไม่ชักช้าเกินความจำเป็น

3.4 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือโดยผ่านผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย หากบุคคลนั้นไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ในกรณีใด ๆ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม บุคคลนั้นมิสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งมีการแต่งตั้งให้ โดยปราศจากคำตอบแทนในกรณีที่บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน

3.5 สิทธิที่จะซักถามพยานซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อตน และให้เรียกพยานฝ่ายตนมา ซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อตน

3.6 สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจ หรือพูดภาษาในศาลได้

3.7 สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองหรือให้มารับสารภาพ ผิด

4) ในกรณีของบุคคลที่เป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึง อายุ และความปรารถนาที่จะส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น

5) บุคคลทุกคนที่ต้องคำพิพากษาลงโทษ ในความผิดอาญาย่อมมีสิทธิที่จะให้คณะ ตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคำพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย

6) เมื่อบุคคลใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษในความผิดอาญา และภายหลัง จากนั้นมีการกลับคำพิพากษาที่ลงโทษบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นได้รับอภัยโทษ โดยเหตุที่มี ข้อเท็จจริงใหม่หรือมีข้อเท็จจริงที่ได้ค้นพบใหม่อันแสดงให้เห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการ ยุติธรรมที่มีขอบ บุคคลที่ได้รับความทุกข์อันเนื่องมาจากการลงโทษตามผลของคำพิพากษาเช่นว่า ต้องได้รับการชดเชยตามกฎหมายเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ยังไม่รู้ให้ ทันเวลาเป็นผลจากบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน

7) บุคคลย่อมไม่ถูกพิจารณา หรือลงโทษซ้ำในความผิดซึ่งบุคคลนั้นต้องคำพิพากษา ถึงที่สุดให้ลงโทษหรือให้ปล่อยตัวแล้ว ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ

ซึ่งถือว่าเป็นหลักการสากลทั่วไปในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งต้องยึดถือปฏิบัติตามหลักสากล หากประเทศใด ไม่มีการ คุ้มครองสิทธิดังกล่าวข้างต้น อาจทำให้ประเทศต่าง ๆ ที่ยึดถือหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ

ประชาชนประณาม และนำมาสู่การดำเนินการกดดันในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง เป็นต้น

2.2 สิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้กำหนดสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ดังนี้

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้งโดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา 31 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา 32 บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

มาตรา 33 ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

มาตรา 34 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหาหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

มาตรา 35 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

มาตรา 48 สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การสืบทอดกยอมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบทอดกยอมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 60 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 61 บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 62 สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 64 บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์การของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดในกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ

มาตรา 237 ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ต่อเมื่อ

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ

(2) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย

มาตรา 238 ในคดีอาญา การค้นในที่หรือฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 239 คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว

สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลผู้ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุก ย่อมมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร

มาตรา 240 ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมายเมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

มาตรา 241 ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสีย ย่อมมีสิทธิขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 242 ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว

ในคดีแพ่ง บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 243 บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา

ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเซ็น หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

มาตรา 246 บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็น

ผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายตามสมควรตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 247 บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดบุคคลนั้น ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ อาจร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และหากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลนั้น หรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

2.3 สิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน

1. สิทธิเบื้องต้นของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา

มาตรา 7/1 ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก และให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 11 บันทึกรหรือถ้อยคำสำนวนนั้นให้เจ้าพนักงานหรือศาลอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อความแก้ไข ทักท้วง หรือเพิ่มเติม ให้แก้ไขถูกต้องหรือมิฉะนั้นก็ให้บันทึกไว้ และผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องแล้ว

ถ้าบุคคลที่ต้องลงลายมือชื่อในบันทึกหรือถ้อยคำสำนวนไม่สามารถหรือไม่ยอมลงให้บันทึกหรือรายงานเหตุนั้นไว้

มาตรา 13 การสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีการจำเป็นต้องแปลเป็นภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ หรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย ก็ให้ใช้ล่ามแปล

เมื่อมีล่ามแปลคำให้การ คำพยานหรืออื่น ๆ ล่ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล

ให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น

ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า

ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสั่งจ่ายค่าพยานการแปลล่ามที่จัดหาให้ตามมาตรานี้ตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุด หรือกระทรวงยุติธรรมแล้วแต่กรณี กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา 13 ทวิ ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยหรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้และไม่มีล่ามภาษามือ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามภาษามือให้ หรือจัดให้ถาม ตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร

ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสั่งจ่ายค่าพยานการแปลล่ามที่จัดหาให้ตามมาตรานี้ตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุด หรือกระทรวงยุติธรรมแล้วแต่กรณี กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

2. สิทธิผู้ต้องหาเมื่อมีการจับ และการควบคุม

มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

(1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังบัญญัติไว้ในมาตรา 80

(2) เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66(2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

(4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117

มาตรา 79 ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์แห่งมาตรา 82 หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ด้วย

มาตรา 80 ที่เรียกว่าความผิดซึ่งหน้านั้น ได้แก่ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำ หรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาตั้งระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

(1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

(2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุขึ้นและมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น

มาตรา 81 ไม่ว่าจะมีความหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับในที่สาธารณะเว้นแต่จะได้ทำตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้นในที่สาธารณะ

มาตรา 82 เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ จะขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายจับนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู้ใดช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขาขึ้นไม่ได้

มาตรา 83 ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น

มาตรา 84 เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 โดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว เพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหา และรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟังและมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น

(2) ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบและแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจจะใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้วให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่ง แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7/1 รวมทั้งให้จัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจเพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรกเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่ง หรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจเป็นผู้แจ้ง ก็ให้จัดการตามคำร้องขอ นั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ในกรณีนี้มิให้เรียกค่าใช้จ่ายใด ๆ จากผู้ถูกจับ

ในกรณีจำเป็นเจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับจะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับแล้วแต่กรณี

มาตรา 85 เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา และยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

การค้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้ต้องหาต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุดเมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนของสิ่งนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

มาตรา 86 ห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น

มาตรา 87 ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จจะรู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือฟ้องคดีให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตให้ผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียก พยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

ในกรณีความวรรคหกเมื่อศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ด ผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อน
แถลงข้อคัดค้านและซักถามพยาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความเนื่องจากยังไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรา
134/1 และผู้ต้องหาร้องขอให้ศาลตั้งทนายความให้โดยทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและ
ค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1 วรรคสามโดยอนุโลม

ถ้าพนักงานสอบสวนต้องไปทำการสอบสวนในท้องที่อื่นนอกเขตของศาลซึ่งได้ขัง
ผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้โอนการขังไปยังศาลในท้องที่ที่จะต้องไปทำการ
สอบสวนนั้นก็ได้ เมื่อศาลที่ส่งขังไว้เห็นเป็นการสมควรก็ให้ส่งโอนไป

มาตรา 90 เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดย
มิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านี้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา
ขอให้ปล่อยคือ

- (1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (2) พนักงานอัยการ
- (3) พนักงานสอบสวน
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดี
- (5) สามี ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องดังนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่าคำ
ร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็น
เป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไป
ทันที

3. สิทธิในการขอการปล่อยตัวชั่วคราว

มาตรา 107 เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่าง
รวดเร็ว และผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์
ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112
มาตรา 113 และมาตรา 113/1

คำสั่งปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวโดย
ทันที

มาตรา 108/1 การสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวจะกระทำต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใด
เหตุหนึ่งต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี

- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวน

ของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุผลดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว

4. สิทธิผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวน

มาตรา 120 ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

มาตรา 130 ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

มาตรา 132 เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ตรวจสอบตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจสอบตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสอบสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาด จำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้น

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้น

(3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)

มาตรา 134 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งข้อหาให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหา ได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อกล่าวหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหานั้น

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดที่จะออกหมายจับผู้นั้นได้ตามมาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลเปิดหรือใกล้จะปิดทำการให้พนักงานสอบสวนส่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา 87 มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับและมีอำนาจปล่อยชั่วคราว หรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้

มาตรา 134/1 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหากำหนดให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบ หรือแจ้งแต่ไม่มาผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการ

สอบสวน ผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

มาตรา 134/2 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ และมาตรา 133 ตริ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี

มาตรา 134/3 ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

มาตรา 134/4 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่

(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งตามวรรคหนึ่ง หรือก่อนที่จะดำเนินการตามมาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

มาตรา 135 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่น สัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหา

5. สิทธิของเด็กหรือเยาวชนในคดีอาญา

ในกรณีของจำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชน พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 72 มาตรา 78 ได้บัญญัติว่าการพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยให้กระทำในห้องที่มีชื่อห้องพิจารณาคดีธรรมดา และให้กระทำเป็นการลับและเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นที่มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาได้

ในการพิจารณานั้นให้ศาลถือเอา อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพ และฐานะของจำเลยตลอดจนถึงแวดล้อมทั้งปวงของจำเลยและของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่จำเลยอาศัยอยู่ หรือบุคคลที่ให้การศึกษาหรือให้ทำงานเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาด้วย

ปัจจุบันได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแก้ไขวิธีสอบปากคำและสอบพยานเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในฐานะเป็นผู้เสียหายในชั้นสอบสวนและการสืบพยานในชั้นศาล รวมทั้งกำหนดให้มีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการเข้าร่วมในการถามปากคำเด็กด้วย (ป.วิ อาญา มาตรา 133 ทวิ, มาตรา 133 ตร, มาตรา 134/2)

อนึ่ง ในการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนนั้น กฎหมายบัญญัติให้ศาล คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนซึ่งควรได้รับการฝึกอบรม สั่งสอนและสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษ และในการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะสุขภาพและภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติกรรมเฉพาะเรื่องแม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน (มาตรา 82)

ปัจจุบันประเทศไทยได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมทั้งได้จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวอยู่ในศาลจังหวัด (ซึ่งเป็นสถานที่พิจารณาคดีสำหรับผู้ใหญ่) เป็นจำนวนมากแต่ยังไม่ครบทุกจังหวัด และประเทศไทยมีนโยบายจะจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวให้มากที่สุด เท่าที่สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจและงบประมาณจะอำนวยให้ได้

2.4 ผลกระทบที่เกิดจากสิทธิของผู้ต้องหา

จากสิทธิผู้ต้องหาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 ได้มีการกำหนดให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ต้องหา ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกจับ ในอันที่จะช่วยในการคุ้มครองไม่ให้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพนั้น จากหลักการดังกล่าว การนำเอาข้อกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิผู้ต้องหามาสู่การปฏิบัติงานจริงนั้น ย่อมมีปัญหาและอุปสรรคในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน เช่น

1. ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานสอบสวนทั่วไป

1.1 ทำให้กระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายล่าช้า จากการศึกษาที่กำหนดว่ากรณีการถูกจับต้องเป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมาย คือ การจับกุมต้องมีหมายจับของศาล เว้นแต่จะได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติซึ่งบางกรณีพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งเหตุและมีการรวบรวมพยานหลักฐานบางส่วน แต่

ยังไม่สามารถดำเนินการขอลอกหมายจับผู้ต้องหาได้ ทำให้ผู้ต้องหาหลบหนีไปได้ หรือบางกรณีพนักงานสอบสวนมีการเชิญตัวผู้ถูกกล่าวหามาให้การ แต่คำให้การดังกล่าว จะยังไม่ถือเป็นคำให้การของผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากยังไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหา ถึงแม้จะเป็นคำรับสารภาพก็ตาม ซึ่งไม่สามารถนำไปใช้กล่าวอ้างในศาลได้ บางครั้งพนักงานสอบสวนจึงทำการแจ้งข้อกล่าวหาผู้ต้องหาแล้วปล่อยตัวไป โดยไม่มีการจับกุมหรือควบคุมตัว ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียต่อคดี คือไม่สามารถติดตามตัวผู้ต้องหาได้ ทำให้การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนล่าช้า และก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีได้

1.2 เมื่อผู้ต้องหาถูกจับ มีสิทธิได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและการจับโดยเร็ว ต้องได้รับการแจ้งด้วยว่ามีสิทธิจะให้การหรือไม่ให้ก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ และมีสิทธิแจ้งหรือให้เจ้าหน้าที่ผู้จับแจ้งญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมได้ กรณีดังกล่าว เป็นปัญหาในทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือเมื่อพนักงานสอบสวนรับมอบตัวผู้ต้องหาจากผู้จับกุมแล้ว จะทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ซึ่งผู้ต้องหาอาจอ้างขอใช้สิทธิในการที่พบและปรึกษาทนายหรือให้บุคคลที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวน บางครั้งไม่สามารถติดต่อหาทนายความหรือบุคคลที่ผู้ต้องหาร้องขอได้ ทำให้การสอบสวนล่าช้าออกไป เพราะพนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่อื่น ๆ ในความรับผิดชอบที่ต้องเร่งรัดปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถทำการสอบสวนได้ทันที และกรณีที่ผู้ต้องหามีการปรึกษาทนายความก่อนที่จะทำการสอบสวน ก็อาจทำให้มีการบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อให้ตนพ้นผิด หรือกล่าวอ้างพยานหลักฐานต่าง ๆ เพิ่มเติม ทำให้พนักงานสอบสวนมีความยุ่งยากในการแสวงหาพยานหลักฐานได้ โดยเฉพาะในส่วนที่กำหนดให้ผู้ต้องหามีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว ก็ยังมีข้อจำกัดในการจัดหาสถานที่ที่เป็นการเฉพาะตัวที่จะสามารถให้ผู้ต้องหาได้พบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะได้

1.3 ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้วิธีการควบคุมเกินความจำเป็น ซึ่งกฎหมายกำหนดห้ามมิให้ทำการควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น การที่ผู้ต้องหาอ้างสิทธิของความจำเป็นแห่งการควบคุม เช่น การใส่กุญแจมือ การใส่โซ่ตรวน เป็นต้น โดยอ้างว่าตนไม่มีพฤติการณ์จะหลบหนี ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ซึ่งบางครั้งการสอบสวนต้องมาทำการสอบสวนนอกสถานที่ที่ทำการควบคุม จำเป็นต้องมีการใส่กุญแจมือหรือใส่คอกกุญแจมือผู้ต้องหากับเก้าอี้หรือโต๊ะเพื่อป้องกันการหลบหนี บางกรณีผู้ต้องหาเป็นเด็ก หรือผู้หญิง หรือก่อคดีที่มีความไม่ร้ายแรงนัก หรือการนำตัวผู้ต้องหาไปฝากขัง ซึ่งอาจต้อง

ใช้โซ่ล่ามรวมผู้ต้องหาไว้ด้วยกัน ทำให้มักจะมีการกล่าวอ้างว่าเวลาที่พนักงานสอบสวนกระทำการควบคุมเกินความจำเป็น แต่ขณะเดียวกันหากมีปัญหาผู้ต้องหาหลบหนีขณะที่อยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้นั้นก็จะถูกดำเนินการทางวินัยได้

1.4 ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ถูกควบคุมเกินกว่าจำเป็นตามพหุติการณแห่งคดี เดิมพนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมงและสามารถขยายเวลาได้อีกรวมแล้วไม่เกิน 3 วัน แต่ในปัจจุบันมีการจำกัดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาเหลือเพียงไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมงเท่านั้น หลังจากนั้นหากมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ระหว่างสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอฝากขังผู้ต้องหาไว้ ซึ่งบางครั้งพนักงานสอบสวนซึ่งมีงานในหน้าที่รับผิดชอบมาก ไม่สามารถจะทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องทำการฝากขังต่อ จึงต้องอ้างเหตุผลที่เพียงพอให้ศาลอนุญาตให้ศาลฝากขังผู้ต้องหานี้ไว้ แต่บางครั้งผู้ต้องหาคัดค้านการฝากขังหรือศาลอนุญาตให้ฝากขังเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ทำให้ต้องทำการฝากขังหลายครั้ง จนเกิดความยุ่งยากหรือศาลไม่อนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหานี้ต่อไปภายหลังจากมีข้อเท็จจริงที่พิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงก็ทำให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาส่งมอบให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลได้

1.5 สิทธิของผู้ต้องหาที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ บางครั้งผู้ต้องหากล่าวอ้างสิทธิดังกล่าว ส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ครบถ้วน ซึ่งบางครั้งเป็นทั้งคุณและโทษต่อตัวผู้ต้องหาเอง เช่น หากผู้ต้องหาไม่ให้การแก้ข้อกล่าวหา ก็ทำให้พนักงานสอบสวนต้องทำการมีความเห็นทางคดีตามพยานหลักฐานเบื้องต้น โดยไม่มีพยานหลักฐานอื่นอันจะนำไปสู่การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เป็นต้น

1.6 ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการพิจารณาการยื่นขอประกันตัว โดยเมื่อได้รับคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนต้องรีบเสนอให้ผู้บังคับบัญชาสั่งอย่างรวดเร็ว และผู้บังคับบัญชาต้องรีบพิจารณาคำร้องดังกล่าว หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย ต้องพิจารณาให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาเป็นการชั่วคราว หากมีคำสั่งไม่ปล่อยตัวชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุผลดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว ปัญหาในทางปฏิบัติคือบางครั้งผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจในการให้ประกันตัวผู้ต้องหาไม่อยู่ประจำที่สถานีตำรวจ ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำสัญญาและยื่นคำร้องให้พิจารณา ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาไม่พอใจและร้องเรียนการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนได้ และบางครั้งการที่ผู้ต้องหาได้รับการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นศาล

ระหว่างฝากขัง ก็อาจทำให้ผู้เสียหายหรือพยานเกิดความหวาดกลัวไม่ยอมให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวนในการแสวงหาหลักฐานได้

1.7 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หลักดังกล่าว ได้วางแนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนว่าจะปฏิบัติต่อผู้ที่ถูกกล่าวหาเสมือนว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ แต่ในทางการปฏิบัติ บางครั้งการที่ผู้ถูกกล่าวหาให้การรับสารภาพ มีการนำตัวผู้ต้องหาไปแถลงข่าว หรือนำชื่อที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ นอกสถานที่ ทำให้ต้องควบคุมตัวผ่านสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้ต้องหาเกิดความอับอาย ซึ่งการกระทำดังกล่าว คล้ายเป็นการประจานหรือให้สังคมรับรู้เสมือนว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว โดยยังไม่มีคำพิพากษาของศาล ซึ่งหากข้อเท็จจริงในคดีเปลี่ยนแปลงไป หรือภายหลังผู้ต้องหาปฏิเสธและพิสูจน์ได้ว่าตนบริสุทธิ์ ก็อาจทำให้พนักงานสอบสวนถูกร้องเรียนหรือฟ้องร้องได้

2. ปัญหาอุปสรรคต่อคุณภาพของสำนวนการสอบสวน

2.1 จากการที่กฎหมายกำหนดสิทธิผู้ต้องหาที่จะได้รับการสอบสวนโดยมิชักช้า รวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ถือเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปของพนักงานสอบสวนที่ต้องทำการสอบสวนโดยเร็ว แต่กระนั้น ในฐานะผู้ต้องหาที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้บางครั้งพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการสอบสวนพอสมควร บางครั้งอาจล่าช้า ทำให้ผู้ต้องหาอาจร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องเร่งรัดการปฏิบัติ จนอาจทำให้ขาดความละเอียดรอบคอบและเกิดความเสียหายแก่คดีได้

2.2 การที่กฎหมายมีการกำหนดกรอบในการรับฟังพยานหลักฐาน อย่างเคร่งครัด เช่น การที่ผู้ถูกจับรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดในชั้นจับกุม แต่กฎหมายห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน หรือกรณีที่ผู้ต้องหาให้การโดยอ้างว่าเกิดจากการที่พนักงานสอบสวนให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องการนั้น ไม่สามารถให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เลย ทำให้บางครั้งในการสอบสวนไม่สามารถจะแสวงหาข้อเท็จจริงได้ครบถ้วน จนทำให้ศาลสิ้นสงสัย ซึ่งอาจนำไปสู่การยกผลประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่ผู้กระทำความผิดได้

3. ปัญหาอุปสรรคต่อพนักงานสอบสวน

3.1 พนักงานสอบสวนมีปัญหาข้อยุ่งยากในการปฏิบัติงาน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานมาก การที่กฎหมายให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ต้องหา

มากทำให้อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายของพนักงานสอบสวนลดลง และมีข้อยุ่งยากในการปฏิบัติงานจริง ทำให้ไม่สามารถทำการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา และถูกดำเนินการทางวินัยได้

3.2 พนักงานสอบสวน อาจไม่สามารถปฏิบัติงานในการที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาได้ครบถ้วน ทำให้การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง นำไปสู่การถูกดำเนินการทางวินัย หรือถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญา เนื่องจากการดำเนินการบางอย่างต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เช่น การตรวจค้นตัว การรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ที่ปรากฏที่ตัวผู้ต้องหา เช่น การเก็บเส้นผม เส้นขน การขอตัวอย่างเลือด การให้ผู้ต้องหาพิมพ์ลายนิ้วมือ เป็นต้น ซึ่งหากผู้ต้องหาไม่ยินยอม ก็ทำให้การสอบสวนล่าช้าหรือหากฝ่าฝืนทำโดยบังคับขู่เข็ญผู้ต้องหา ก็อาจถูกฟ้องร้องได้ ทำให้พนักงานสอบสวนเกิดความท้อแท้ และไม่เจริญก้าวหน้าเท่ากับสายงานด้านอื่น ๆ จนต้องพยายามย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่สบายกว่า และเกี่ยวข้องกับสิทธิผู้ต้องหาน้อยกว่า ทำให้พนักงานสอบสวนขาดแคลน ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วีระวุธ ชัยชนะมงคล (2531, น. 48) ศึกษาเรื่อง ระบบควบคุมกระบวนการสอบสวนคดีอาญา โดยค้นคว้าจากเอกสาร ตำราของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อค้นหาระบบควบคุมกระบวนการสอบสวนที่น่าจะเหมาะสมกับสภาพของประเทศไทยมากที่สุด ผลการศึกษาพบว่าเนื่องจากระบบดำเนินคดีอาญาของไทยไม่ได้เป็นระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหาโดยสมบูรณ์แบบ แต่มีลักษณะที่ผสมผสานกันไป ดังนั้นระบบการควบคุมกระบวนการสอบสวนจึงควรเป็นระบบควบคุมแบบผสม คือนำเอาหลักการที่ดีของระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาเพียงบางลักษณะที่สามารถนำมาปรับใช้ในสภาพการณ์ของประเทศไทย เช่น การนำตัวผู้ต้องหามาสู่การควบคุมโดยอำนาจศาลโดยมิชักช้า เพื่อให้ศาลคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา และหลักการของระบบไต่สวน คือ ให้องค์กรของรัฐร่วมกันค้นหาความจริงในความผิดอาญา ซึ่งหมายถึงการเปิดโอกาสให้อัยการเข้ามาช่วยเหลืองานของพนักงานสอบสวนมากขึ้น

วรเกียรติ นवलสุวรรณ (2539, น. 120-125) ศึกษาเรื่อง ทศนะคติของตำรวจที่มีต่อสิทธิของผู้ต้องหา ศึกษาเฉพาะกรณีนายตำรวจสัญญาบัตรสายงานป้องกันปราบปราม สืบสวนสอบสวน ในระดับสถานีตำรวจ สังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

ทัศนคติของตำรวจที่มีผลต่อสิทธิของผู้ต้องหา พบว่า ในเรื่องการจับกุมตัวนั้น นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรสายงานป้องกันปราบปราม สืบสวนสอบสวน ส่วนใหญ่ไม่แสดงความคิดเห็นกรณีการจับกุมตัวผู้ต้องหา โดยมีผู้เสียหายซึ่งอ้างว่าได้รับการร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้วที่ยืนยันให้จับกุมโดยไม่มีหมายจับ และไม่แสดงความคิดเห็นในส่วนที่นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออกหมายจับเองได้ โดยไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรกลาง อาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ รวมทั้งมีทัศนคติเป็นไปในทางเดียวกันว่า ผู้ต้องหาในระหว่างถูกควบคุมตัวเพื่อสอบสวนนั้น ควรมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความสองต่อสอง มีสิทธิได้รับการเยี่ยมพอสสมควร มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลทันทีที่เกิดเจ็บป่วย มีสิทธิร้องขอเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนหรือขอเปลี่ยนสถานที่สอบสวนได้ถ้ามีเหตุอันควร และพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนและเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดหาทนายความหรือที่ปรึกษาทางกฎหมายให้แก่ผู้ต้องหา เมื่อผู้ต้องหาร้องขอตามสิทธิตามกฎหมายแต่ไม่แสดงความคิดเห็นว่าสมควรให้ทนายความเข้าร่วมฟังการสอบสวนในระหว่างการสอบสวนผู้ต้องหาหรือไม่ อย่างไร และไม่แสดงความคิดเห็นว่าควรมีองค์กรภายนอกเข้ามาตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เพราะถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมวิธีหนึ่ง

พิมพ์เพ็ญ พัฒโน (2542, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึง “กลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : ศึกษากรณีการจับ” ได้ศึกษาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้เปลี่ยนแปลงแนวทางในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาจากรูปแบบควบคุมอาชญากรรม(Crime Control Model) เป็นรูปแบบนิติธรรม (Due Process Model) ทำให้หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับเรื่องการคุ้มครองสิทธิเปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดปัญหาในด้านการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องต่าง ๆ อีกทั้ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ขัดแย้งกับหลักการที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว โดยได้เสนอแนวทางในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ

ราเชนทร์ ฉลองธรรม (2542) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานี ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดอุดรธานี ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มีปัญหาและอุปสรรค ในด้านการค้นในที่รโหฐาน เนื่องจากยกเลิกอำนาจ

ในการค้นโดยไม่มีหมายค้นของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งทำการเกิดความยุ่งยากและล่าช้าในการปฏิบัติ การสอบสวนที่ต้องมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและให้ผู้ต้องหา มีสิทธิพบและปรึกษาทนายหรือให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวน การขอลอกหมายจับ หมายค้น การที่ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการประกันตัวโดยเร็ว และผู้ต้องหาสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควรหากพิสูจน์แล้วว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งในการปฏิบัติ ยังมีข้อยุ่งยาก และไม่มีบรรทัดฐานในการปฏิบัติงานที่แน่นอน ขาดคู่มือและแนวทางการปฏิบัติงานตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ทำให้การเป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

วรารุท เจริญชนม์ (2542, น. 29-33) ศึกษาเรื่อง พนักงานสอบสวนกับการปฏิบัติงานสอบสวนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ศึกษาเฉพาะกรณีของกองบังคับการตำรวจนครบาล 7, 8 และ 9 โดยมีวัตถุประสงค์ในการสำรวจทัศนคติของพนักงานสอบสวนต่อการปฏิบัติงานสอบสวนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนมีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับการปฏิบัติงานสอบสวนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ใน 4 ประเด็นดังนี้

- ด้านการออกหมายค้น หมายจับ ให้ศาลเท่านั้นมีอำนาจออกหมายค้น หมายจับ
- ด้านการจับกุม ยกเลิกอำนาจการจับของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในการจับด้วยตนเองไม่ต้องมีหมาย
- ด้านการควบคุมผู้ถูกจับ ลดระยะเวลาการควบคุมจากควบคุมได้ 48 ชั่วโมง และสามารถขยายเวลารวมได้ไม่เกิน 3 วัน เหลือเพียง 48 ชั่วโมงเท่านั้น
- ด้านสิทธิผู้ต้องหาให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะมีทนายหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนในขณะที่ให้การต่อหน้าพนักงานสอบสวน

โดยพนักงานสอบสวนมีความเห็นว่า กระบวนการสอบสวนที่เปลี่ยนแปลงไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ดังกล่าวยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในสังคมไทย เนื่องจากพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่น่าจะทำให้กระบวนการสอบสวนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน จึงมีความเห็นทางลบต่อการปฏิบัติงานสอบสวนภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

สวัสดี เตียวิรัตน์ (2542, น. 130) ศึกษาเรื่อง ความรู้ของผู้ต้องหาเกี่ยวกับสิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ศึกษาเฉพาะกรณีของกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงระดับความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประชากรที่ทำการศึกษา คือ ผู้ต้องหาจากสถานีตำรวจนครบาล ในเขตทอง

บังคับการตำรวจนครบาล 3 รวม 385 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ต้องหาในเขตกองบังคับการตำรวจนครบาล 3 มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา ตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ต้องการให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา ทางโทรทัศน์และวิทยุ โดยตัวแปรระดับการศึกษาและรายได้ของผู้ต้องหา มีผลต่อระดับความรู้ของผู้ต้องหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรกาญจน์ อรุณพลอด (2543, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึง “การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้” โดยได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการ แนวความคิดและทฤษฎีความหมาย ขอบเขต และเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงแนวทางในการบริหารงานยุติธรรมจากรูปแบบควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) เป็นรูปแบบนิติธรรม (Due Process Model) ทำให้หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งในเรื่องการจับ การค้น การควบคุมตัว การปล่อยชั่วคราว และการดำเนินการสอบสวน รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาองค์การกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเสนอแนวทางในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

ดุสิต วาลีประโคน (2545, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญา ศึกษาเฉพาะกรณี ตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อศึกษาบทบาทของพนักงานสอบสวนและแสวงหาแนวทางการปฏิบัติงานที่เหมาะสมของพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี ต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนในจังหวัดสุพรรณบุรี มีบทบาทการปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญาอยู่ในระดับสูง โดยปฏิบัติงานสูงสุดในการให้สิทธิผู้ต้องหาในการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดเจ็บป่วย และปฏิบัติงานต่ำสุดในการให้ความช่วยเหลือจัดหาความให้แก่ผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และมีความต้องการเพิ่มเติมในด้านต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ ปัญหาการประสานงาน

กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถให้บริการได้รวดเร็วทั่วถึง และมีงานในความรับผิดชอบมาก และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

จากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้รวบรวมมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายมี 2 ลักษณะ ได้แก่

1. สิทธิของผู้ต้องหาที่กำหนดไว้โดยตรงตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ สิทธิที่กฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งระเบียบต่าง ๆ เช่น ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เป็นต้น มีการบัญญัติไว้โดยตรงให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาอย่างชัดเจนว่ามีสิทธิเช่นใด เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้หมายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนปากคำตนได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคหนึ่ง, วรรคสอง), ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว เป็นต้น

2. สิทธิผู้ต้องหาที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยอ้อม โดยกำหนดเป็นหน้าที่ในการปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยมีเจตนารมณ์เพื่อจะคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักสิทธิมนุษยชน รวมทั้งระเบียบต่าง ๆ เช่น ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เป็นต้น ซึ่งกฎหมายมีการบัญญัติถึงหน้าที่หรือวิธีการในการปฏิบัติเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 บัญญัติว่า ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใดจะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า กับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจในโอกาสแรก และผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจะเป็นอย่างอื่นตามกฎหมายบัญญัติ ซึ่งข้อกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาไว้โดยตรง แต่ได้วางแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ใด ว่าในการจับกุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือผู้ใด ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือได้กระทำความผิดซึ่งหน้า และได้รับการแจ้งรายละเอียดแห่งการจับกุมโดยไม่ชักช้า โดยการวางแนวทางปฏิบัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกจับ ที่จะต้องมีการกลั่นกรอง

พยานหลักฐานจากศาลก่อน และเมื่อมีการจับกุมก็ต้องมีการแจ้งรายละเอียดในการจับให้แก่ผู้ถูกจับ ทราบเพื่อทราบถึงข้อกล่าวหาและเพื่อจะสามารถแก้ข้อกล่าวหาของตนได้หากไม่ได้กระทำความผิด

และจากการศึกษาที่เกี่ยวข้องพบว่ากรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ต้องหา มีสิทธิเพิ่มเติม ส่งผลกระทบต่อการทำงานของพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะในส่วนของ การบังคับใช้กฎหมาย เช่นการจับกุม การควบคุม การสอบสวน และการปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งผลกระทบโดยตรงคือการที่ กฎหมายกำหนดขั้นตอนและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการดังกล่าวมากขึ้น ทำให้พนักงานสอบสวน มีความยุ่งยากในการปฏิบัติ ใช้เวลาในการปฏิบัติงานนานมากขึ้น รวมทั้งมีงบประมาณด้านอื่น ๆ ต้องเสียเพิ่มเติมตามมา ซึ่งการที่กระบวนการดังกล่าว มีผลต่อขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานสอบสวน ทำให้มีผลต่อคุณภาพของสำนวนการสอบสวน และการปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานสอบสวนในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

กรอบแนวคิดของการศึกษา

